

MIKLOŠIČ FRANČ

RUDOLF KOLARIČ

Oče slovanske filologije, Josip Dobrovský, je s svojimi glavnimi deli: *Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur* (1792), *Ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache* (1809 in 1819), po katerem so urejene in izdelane slovnice tudi drugih slovanskih jezikov, med njimi celo slovenska od Metelka, dalje *Institutiones linguae slavicae dialecti veteris* (1822), *Cyrill und Method, der Slaven Apostel* (1823) itd., prvi začel znanstveno promatrati slovanski svet s filološko-historičnega in jezikoslovnega stališča. Na osnovi bogatega rokopisnega materiala je podal prvo znanstveno gramatiko cerkvenoslovanskega jezika in ustvaril z njo temelj primerjalni slovanski slovnici. S svojimi deli je zbudil pri Slovanih splošno pozornost in zanimanje za lastni jezik, tradicije, zgodovino, narodnost in literaturo ter s tem dosegel, da so pripadniki slovanskih narodov, predvsem malih in od drugorodcev tlačenih, začeli dvigati glave in spoznavati, da imajo tudi oni pravico do samostojnega kulturnega in političnega življenja. Obdelovati so začeli po metodah Dobrovskega svoj jezik, zbirali so razno narodno blago, živahno literarno delovali ter tako v ljudstvu zbudili in ohranjali narodno zavest. Slovanski narodni preporod je zvečine posledica idej slovanske filologije, v kateri je od prvega početka zvenela kot temeljna struna misel in stremljenje po zbliževanju Slovanov, po slovanski vzajemnosti. Veliki Dobrovský in njegov prijatelj Slovenec Jernej Kopitar sta v tem zmislu večkrat izrazila svoje misli; prvi s svojim «*Slavinom*» 1806, drugi pa v «*Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*», Ljubljana 1809, kjer pravi «*diese so vielfach getrennte Nation wenigst im Geiste als ein ganzes ansehend*» (str. IV) sledeče: «*Nichts ist billiger, als daß die Aeste einer Familie ihre Schicksale und Verhältnisse gegenseitig kennen sollen.*» In pod slovansko vzajemnostjo razumemo ravno čut in zavest sorodstva vseh Slovanov in prizadevanje to sorodstvo v življenju tudi udejstvovati (M. Weingart, *Slovanská vzajemnost v minulosti a přítomnosti*. Ročenka university Komenského 1925—1926. Bratislava 1926, str. 37). Slovanska filologija pa je poleg filozofije podajala, rekel bi, tudi teoretično podlago prizadevanjem za slovansko vzajemnost (Weingart, l. c. 35). Največji zagovornik in teoretik ideje o slovanski vzajemnosti je bil Slovak Jan Kollár, ki se je

zanjo navdušil že 1812 kot študent v Bratislavi, kjer je od jugoslovanskih kolegov spoznal cerkvenoslovanski jezik ter uvidel, da smo vsi Slovani prav za prav en narod (Weingart, l. c. 36). Pesniški je izrazil to slovansko misel v *Slávy dcera* (1824), znanstveno pa podprl v svojih razpravah o literarni vzajemnosti slovanskih plemen. V smislu Dobrovskega in nekaj pač tudi pod splošnim pritiskom predmarčne policijske Avstrije je omejil slovansko vzajemnost na polje literature in posebno poudarjal filološke interese. Jezikovne skladnosti so bile takrat tudi najsilnejši argument prvih znanilcev slovanske vzajemnosti in celo često precenjevane (Weingart, l. c. 37). To Kollárovo slovanstvo je rodilo pri nas Jugoslovanih tako zvani *ilirizem*, ustvarjen in zastopan po Ljud. Gaju in Stanku Vrazu in je imelo za posledico literarno združitev srbsko-hrvatskega jezika v en sam književni srbsko-hrvatski jezik, kateremu služi za podlago štokavščina. Tudi slovenska pismena narečja so se v dobi ilirskega gibanja začela zbliževati ter se nekoliko kasneje podobno srbsko-hrvatskim tudi združila v enoten slovenski pismeni jezik, ki so ga sankcionirali pisatelji in pesniki Prešeren, Levstik, Cegnar, Erjavec, Valjavec, Mencinger, Jenko, Jurčič in Stritar.¹

Pri Rusih pa se je iz Kollárovske vzajemnosti in pod vplivom nemške idealistične filozofije Hegelove izcimilo *slavjanofilstvo*, ki je globoko posegalo v rusko literarno in tudi politično življenje (Weingart, l. c. 43 sl.).

*

V dobi evropske romantike in gori omenjenih idej slovanske vzajemnosti je preživel svojo mladost jezikoslovec Franc Miklošič, mož velikega dela in nesmrtnega imena, ki si je pridobil za slovansko filologijo nevenljivih zaslug. Poleg Dobrovskega, začetnika slovanske filologije, so mu bili predniki v njegovi stroki bistroumni in kritični Slovenec Jernej Kopitar, človek obširnega znanja, ki je napisal prvo znanstveno slovensko slovnico, izišlo 1809 (citirano že gori) in izdal l. 1836. starocerkvenoslovanski spomenik *Glagolita Clozianus*, v katerem je objavil in razložil tudi slovenske brižinske spomenike. Posebne zasluge pa ima Kopitar za Srbe, ker jim je namreč vzgojil velikega Vuka Stef. Karadžića, ustanovitelja srbskega pismenstva in literature v pravem narodnem srbskem jeziku. — Na Ruskem je v tej dobi, t. j. v dvajsetih letih prejšnjega stoletja napravil konec dotakratnim jezikoslovnim blodnjam in praznemu teoretiziranju, znameniti ruski filolog A. H. Vostokov, ki je s svojim delom Paz-

¹ Prim. A. Breznik, Slovenska slovnica. 3. izd. Prevalje 1924, str. 3.

сужденіе о славянскомъ языкѣ 1820 postal mahoma znan doma in na tujem in ki je leta 1827. izdal in podrobno gramatično objasn timer celo slovenske brižinske spomenike.² Naj omenimo še četrtega velikega Miklošičevega prednika in pozneje z Vostokovom nekaj let tudi njegovega vrstnika v slovanski filologiji, P. J. Šafařika, ki je z ostalimi oral ledino slovanske filologije, posebno kot starinoslovec ter literarni in kulturni zgodovinar. S svojim živiljenjskim delom *Slovanské starožitnosti* (1836—1837) in knjižico *Slovanský národopis* (1842), kateri je priložena izvrstna narodopisna karta, je dokazal za takratno dobo kaj potrebno istovrednost Slovanov z Germani, Kelti, Grki itd., nazorno pokazal takratni slovanski svet ter podkrepil narodno zavednost pri Slovanih, ki so se teh del oklenili z vso ljubeznijo. Šafařiku samemu so prinesla višek njegove slave in postal je z njimi evropska a predvsem slovanska avtoriteta.³ Živiljenjsko delo te velike četvorice slovanskih filologov je Miklošič nadaljeval in ga z ogromnostjo in striktnostjo svojih del privedel do neslutene veličine.

S smrtjo Dobrovskega (1829) se zaključuje prva doba zapadne slavistike, ki je do takrat razlagala slovanske jezike še v duhu starega tako zvanega empiričnega jezikoslovja, ki pa je bilo brez smisla za zgodovinski razvoj jezikov in njihovo medsebojno genetično sorodstvo.⁴ A že l. 1819. je izšel prvi del Grimmove nemške gramatike, v katero je prvič uvedel historično metodo v jezikoslovju in po kateri so enakomerno obdelane vse minule dobe nemškega jezika in se ozira tudi na vsa glavna nemška narečja. V isti dobi pa je drug Nemeec, Franc Bopp, postavil temelj primerjalnemu jezikoslovju, ko je l. 1816. s primerjanjem staroindijskega jezika, tako zvanega sanskrita, z grščino, latinščino, perzijsščino in germanskimi jeziki (slovanskih takrat še ni upošteval), dokazal indoevropsko sorodstvo teh jezikov ter s tem prvič uporabil primerjalno metodo v jezikoslovju, kateri ne služijo za podlago zunanji, slučajno skladni znaki, marveč vsa notranja struktura jezika. Pozneje je Bopp v svoji *Vergleichende Grammatik*, I—V (1833—1852), to svojo metodo utrdil in razširil ter postal tako ustanovitelj in oče primerjalnega jezikoslovja.

² Грамматическія объясненія на три статьи Фрайзингенской рукописи, повторно издана в Филологическія наблюдения А. X. Востокова. Издал I. Sreznevskij, St. Petersburg. 1865.

³ J. Hanuš, *Ottův Slovník Naučný* XXIV. 1906, str. 555 sl.

⁴ Prim. Л. Милетичъ, Д-ръ Францъ Миклошичъ и славянската филология. Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина Мин. на родн. Просв. V. 1891, str. 413.

V slovansko jezikoslovje pa je te historično-primerjalne metode prinesel Miklošič, ki se je še pred svojim prvim nastopom, kot bomo videli, z njimi temeljito seznanil (L. Miletič, l. c. 414 sl.).

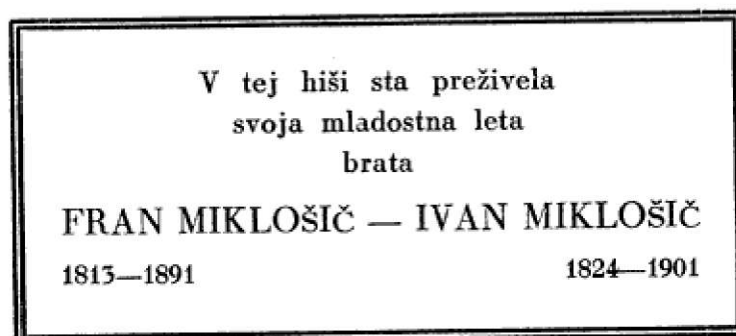
I.

Franc Miklošič je bil rojen 20. novembra 1813 v Radomerščaku, tričetrt ure od Ljutomera oddaljeni vasici, v sredini Slovenskih goric, v neposredni bližini vinorodnega in slavljenelega Jeruzalema, v slavni «Prlekiji». Krasen je ta košček slovenske zemlje, od domačinov samih imenovan «štajerski paradiz». Kamor se oko ozre, povsod sami hribčki, ki so po pobočjih zasajeni z vinsko trto, s skrbjo in ljubeznijo negovano; na vrhovih pa se vrstijo bele zidanice, ena poleg druge in v katerih je človek zmeraj dobrodošel gost. Ko prideš na jeruzalemski hrib, se ti odgrne zavesa na vse strani. Na severozapad so razprostrte divne Slovenske gorice, na zapad zeleno Dravsko polje proti Ptuju, v ozadju levo haloški hribi; na severo-vzhodu vidiš rodovitno in bogato Mursko polje in onstran Mure naše ravno Prekmurje. Na jugu je razgled odprt proti Hrvaški; tja do gore Ivanjščice gre pogled, kamor hodijo ali so vsaj včasih hodili naši Prleki na božjo pot k Mariji bistrički. V sredini te bajno lepe pokrajine je torej prišel na svet Miklošič in tu preživel svojo mladost. O ljudstvu v teh krajih pravi M. M u r k o, Miklosichs Jugend- und Lehrjahre⁵ str. 498, sledeče: «Po večini katoliško in slovensko prebivalstvo te pokrajine, ki je bilo posebno v prejšnjih časih v dobrih vinskih letinah dokaj premožno, reprezentira lep, krepak in delaven rod, je odkrito in samozavestno, da mnogo na red in snago, kaže veliko inteligenco in zelo ljubi družbo, veselo pesem in šalo.» Od tega ljudstva je Miklošič dobil svojo trdno, zdravo naravo, svojo občudovanja vredno delavno zmožnost, svoje odkrito mišljenje in samozavest, ponosno zavest neodvisnosti, vso svojo visoko inteligenco in bistroumnost (M u r k o, ibid.).

V Radomerščaku je Miklošič ostal nekako do svojega petega ali šestega leta. Oče Jurij je imel namreč veselje do trgovine in ker je Miklošičeva mati Marija, rojena Zobovičeva z Vinskega vrha, sosednje župnije Sv. Miklavža pri Ormožu, prinesla precej denarja k hiši, so prodali posestvo v Radomerščaku in se preselili v bližnji trg Ljutomer, najbrž l. 1819., kakor se sklepa po kupni pogodbi za hišo št. 1 na Cerkvenem trgu (M u r k o, Forsch. 499). Tukaj je oče Jurij trgoval s soljo in deželnimi pridelki, obenem pa imel gostilničarsko obrt. Življenje v tej hiši je bilo torej precej

⁵ Forschungen zur neueren Literaturgeschichte. Festgabe für Richard Heinzel. Weimar 1898; krajšano: M u r k o, Forsch.

živahno. Mali Miklošič je imel tudi večkrat priliko slišati nemško govorico, predvsem od trgovcev, ki so prihajali iz severnejših krajev. Doma v družini, ki je bila precej številna, so govorili seveda slovenski. Prvorojenec Franc je dobil še tri brate in pet sestra, od katerih pa je ena kmalu umrla. Starši so imeli z otroki torej veliko skrbi, posebno še, ker oče ni imel zmeraj sreče pri trgovini; povrh pa mu je pri velikem požaru v Ljutomeru l. 1827. do tal pogorela hiša. Sezidati je dal novo, enonadstropno in se pri tem močno zadolžil. Ko je pozneje še dvakrat pogorela, je prišlo po smrti Miklošičeve matere (1845) vse skupaj v tuje roke (M u r k o, Forsch. 499). Sedanji lastnik hiše, trgovec Marko Rozenberg, je dal za odkritje Miklošičevega spomenika v Ljutomeru dne 8. avgusta 1926. vzdati vanjo spominsko ploščo z napisom:

Miklošič sam pa po smrti svoje matere ni nikdar več prišel v Ljutomer, največ zato ne, ker se mu radi nepoštenega postopanja njegovega posredovalca ni posrečilo rešiti očetove hiše pred prodajo. A skrbel je za očeta, ki je umrl v veliki starosti 91 let (1879). Od njegovih bratov pa je Ivan postal učitelj in deloval pozneje kot vadniški učitelj na učiteljskihi v Mariboru in kot učitelj petja na mariborski gimnaziji. Bil je tudi skladatelj in avtor nekoliko slovenskih začetnic ter prvih beril za ljudske šole. Ostali bratje in sestre so ostali po večini v domačem kraju in se pozneje kot delavci in delavke porazgubili (M u r k o, Forsch. str. 500 sl.).

Ljudsko šolo, ki je bila nemška, je obiskoval Miklošič v Ljutomeru. Kazal pa je že takrat svoje velike zmožnosti. Bil je vedno prvi (M u r k o, l. c. 502). Ker je bil zelo živahen in nadarjen, ga je oče sklenil poslati v latinske šole, posebno še, ko je njegov brat Martin, župnik v Središču, obljubil svojo pomoč. V jeseni 1824 je prišel Franc v frančiškansko gimnazijo v Varaždinu, kamor so takrat Prleki navadno dajali študirat svoje sinove. Hrvaške šole tedaj sicer niso bile najboljše, a odločala je tukaj bližina, razne trgovske zveze in pa jezikovno sorodstvo Slovencev

s Kajkavci (M u r k o, Forsch. 502). V Varaždinu je Miklošič končal samo prva dva razreda, a je bil v obeh med odličnjaki in si je posebno v latinščini pridobil temeljito podlago. Leta 1826. se je preselil v Maribor, kjer so mu pa na gimnaziji radi slabega glasu hrvaških šol delali pri sprejemu težave. Po intervenciji ljutomerskega župnika Mihaela Jaklina in mariborskega okrožnega dekana Lešnika pa so ga vendarle sprejeli s pripombo, da je prestopil «aus dem Warasdiner Gymnasium mit guten Zeugnissen» (M u r k o, Forsch. 504). V Mariboru je šlo Miklošiču spočetka nekoliko težje ter ni bil vedno med odličnjaki. V vedenju in pridnosti pa radi svoje živahnosti in nagajivosti skoraj nikdar ni dobil prvega reda. Sicer pa se je učil vedno lahko. Radi hitrega razumevanja in izvrstnega spomina se mu sploh ni bilo treba mnogo učiti. O njegovi nagajivosti se pripovedujejo razne anekdote. Prof. M u r k o, Forsch. 505 sl., omenja nekatere; naj navedem tukaj samo eno: Nekoč je vprašal profesorja zemljepisja, kje leži Carigrad. Oba sta ga nato iskala na zemljevidu, a ga nista mogla najti, ker ga je Miklošič s prstom prikrival. Ko pa je prišel v klop, je zaklical: «ga že imam!» in šel ponovno k zemljevidu. V višjih gimnazijskih razredih pa je postal že bolj resen, zlasti zato, ker je bil zavaljo že omenjenega požara njegove domače hiše v Ljutomeru in težkega gospodarskega položaja očetovega, navezan na razne podpore in na samopomoč. To mu je pripomoglo v nadaljnjih študijah do velike samostojnosti. Tudi učil se je bolj pridno in se odlikoval predvsem v grščini, kjer je bil svojemu profesorju često neljub nasprotnik. Njegove velike talente je spoznal v Mariboru njegov profesor poezije in retorike Ivan Anton Zupančič (Suppantschitsch), doma iz Ljubljane, ki je imenoval Miklošiča naravnost «nebrušen diamant». Romantično navdahnjeni profesor, ki je tudi sam pesnil in pisateljeval, toda le nemški, je v svojih učencih zbujal ljubezen do slovenskega ljudstva ter jim priporočal gojitev materinega jezika. V Mariboru pa je Miklošiča navduševal za slovenski jezik še njegov ožji rojak Stanko Vraz, rojen 1810 v Cerovcu, občina Žerovinci pri Ljutomeru. Vrazova rojstna hiša je od Miklošičeve oddaljena le pol ure. V mariborski gimnaziji sta bila sošolca, a poznala sta se še z doma. Ostala sta si vedno velika prijatelja in Miklošič je Vraza že v gimnaziji navajal k pesnikovanju. Skupaj sta čitala razne klasike in Vraz ga imenuje pozneje celo svojega mojstra od mladosti (M u r k o, Forsch. 510).

V Mariboru sta 1830 skupno končala gimnazijo (6. razred) in odšla v jeseni na univerzo v Gradec, ki je bil takrat nekakšno kulturno središče štajerskih Slovencev, predvsem onih, ki so tukaj nada-

ljevali svoje visokošolske študije. Ker so sem prihajali tudi dijaki iz ostalih slovenskih in celo jugoslovanskih krajev, je bilo življenje v Gradcu precej živahno. Miklošič je od l. 1830.—1832. študiral I. in II. letnik filozofsko-historičnih ved, kar je po takratnem učnem sistemu odgovarjalo prav za prav sedanjemu sedmemu ali osmemu gimnazijskemu razredu. Ko je končal filozofijo, je v letih 1832/3 do 1835/6 zelo pridno študiral pravo. Po dovršenih pravnih študijah pa se je zopet lotil filozofije in bil 23. junija 1838 (Murko, Forsch. 519) promoviran za doktorja filozofije. A še pred doktoratom je bil od 1. maja 1837 imenovan na mesto svojega odstavljenega učitelja Likavca za suplenta filozofije na graški univerzi, ker je malo prej z izvrstnim uspehom napravil prvi rigoroz iz filozofije. V tej častni službi je ostal Miklošič do konca štud. leta 1837/38 ter medtem predaval teoretično in moralno filozofijo in zgodovino filozofije. Kot izpraševatelj filozofije pa je bil s kandidati, ki so bili še malo mesecev prej njegovi tovariši, zelo strog (Murko, Forsch. 520).

Po filozofskem doktoratu l. 1838. se je Miklošič potegoval celo za redno stolicu filozofije v Innsbrucku, a je na veliko srečo slovanske filologije ni dobil (Murko, l. c. 522 in Pastrnek, OSN⁶ 290).

V graških letih se je Miklošič poleg svojega obveznega študija veliko zanimal za vse družabno in literarno življenje, a je vse to dovedel tudi v pravi sklad s svojim obligatnim delom. Pridno se je učil raznih slovanskih in neslovanskih jezikov. V «curriculum vitae», ki ga je napisal l. 1838., ko je kompetiral za omenjeno stolicu filozofije v Innsbrucku, pravi sam, da govori poleg nemščine in latinščine še italijanščino, francoščino, angleščino, slovenščino in poljščino, razume pa tudi ostala slovanska narečja ter staro- in novogrščino (Murko, Forsch. 523, Pastrnek, OSN 291). Iz tega vidimo, da je svoj prosti čas temeljito izrabil. Že gori smo rekli, da je mladi Miklošič živel v dobi nacionalno-patriotičnih idej romantike in misli o slovanski vzajemnosti, kar je pač tudi pri njem zapustilo svoje sledove. V Gradcu je mnogo občeval s Poljaki, ki jih je po ponesrečenem poljskem upor (1831) tamkaj internirala avstrijska vlada, tako n. pr. z grofoma Vladislavom in Tadejem Ostrowskim, Kamieńskim in Pokrzywnickim. Pri grofu Vlad. Ostrowskem, poslednjem poljskem državnem maršalu, je bil Miklošič nekaj časa celo domači učitelj in je za to dobival hrano, stanovanje in povrh še 200 srebrnih goldinarjev ter bil tako zelo dobro situiran. Pri Ostrowskem se

⁶ F. Pastrnek, Miklosich, Ottáv Slovník Naučný, zv. XVII. 1891, str. 290—295.

je dobro naučil poljščine ter se pridno vadil tudi v francoski konverzaciji. Saj je znano, da je bilo poljsko plemstvo zelo francosko in da celo naš Prešeren v svoji Novi pisariji pravi: «Poljak da francozije». Maršal Ostrowski je bil izobražen mož in velik prijatelj znanosti in umetnosti. Prevajal je celo Ossiana, Byrona, Schillerja, Goetheja itd. Z Miklošičem se je često sprehajal po mestu in z njim poljski konverziral (M u r k o, Forsch. 527). Miklošič je pozneje celo poučeval poljščino svoje tovariše, medtem ko je Vraz učil ruščino.⁷ Z Vrazom sta ostala tudi v Gradcu dobra prijatelja in bila tukaj celo nekaka voditelja mladine. Družabno življenje graške slovenske mladine je bilo zelo domače. V Oblak (po M u r k u, Forsch. 529 sl.) pripoveduje, da sta se Miklošič in Vraz celo v predavalnici dražila z epigrami. Pred začetkom predavanj so bili mnogokrat na tabli napisani razni Vrazovi zbadljivi verzi na Miklošiča, ki jih pa poslednji ni ostal nikdar dolžan. Odgovarjal mu je včasih skoraj malo grobo, kot. n. pr.: «Osel bo napisal astronomijo, Vraz pa prozodijo, ali sledeče:

«Raji uči se filozofije
Lepe, in ne kvas' filologije,»

(D r e c h s l e r, St. Vraz, str. 199 op. 15.). Miklošič je prosil pozneje Vraza za svoje «puščice» pismo za odpuščanje (M u r k o, Forsch. 530 sl.). Vendar vse te zbadljivke niso mogle razdreti njunega prijateljstva. Miklošič je Vrazu kljub temu brat, ki ga je privedel v veže Minerve in kateremu želi vence slave:

«A ti brate, što ti u priklétje
Od Mudrice uvede mi um!
Da te Slava vèk u vènce splétje,
Razigrava grèkih maslin' cvétje,
I tih palmah hindostanskih šum!»

(Děla St. Vraza. II. 1864.: Prvo lištje, str. 9.)

Najlepše se ga pa spominja v svojem B a b j e m K l a n j c u (1839), kjer pravi, da ne bo nikdar pozabil njegove ljubavi, skrbi in brige, marveč vedno stavil njegovo ime v knjigo svojega življenja. Bil mu je vodnik v njegovi neumni mladosti in mu pokazal svetli prag resnice. Skupaj sta prehodila jasna ozračja od Marona do Homera, od Byrona, Alighiera do Savedre, skupaj sta si nabirala zaklade ob Nevi, Visli, Labi in Donavi. S svojim «sivim sokolom in mentorjem», kot imenuje Miklošiča, sta torej skupno predelala vse stare in nove svetovne in posebej slovanske klasike. Tudi prevajala sta skupaj. V nekem pismu Kastelcu (?) okoli 1836 (Děla St. Vraza. V. 1877, str. 147) pravi: «Jaz in Miklošič sva nekaj ptujih samih plemenitih pesmi naj-

⁷ Gl. o tem Vrazovo pismo v Děla Stanka Vraza. V. 1877, str. 149.

imenitnejših pevcov Europejanskih preslovenila. Prvi zvezek nakaniva ak ne že na robu letošnje, za res na početku prihodne letine.» V pismu Muršcu 1835 (Děla, V, str. 141) pa omenja imenoma prevoda povesti «Kanarek» in «Kresnica» iz Krištofa Schmida, ki pa nista nikdar izšla v tisku.

Z nekaterimi drugimi graškimi rodoljubi sta hotela celo izdati literarni almanah «Metuljček», ki naj bi bil, kot pravi Vraz v nekem pismu Prešernu (Děla, V, str. 156), nekak rival «Kranjske Čbelice». V pismu Muršcu l. 1837. (Děla, V, str. 158) pa pripoveduje Vraz, kako je ravno Miklošič dal zanj pobudo in kako je Vrazu rekel: «Ti mu daš... gobec; g. Terstenjak noge; jaz drugo truplo; Dr. Prešeren nam more peroti poslati.» Do izvedbe tega načrta pa ni prišlo. Glavno menda iz denarnih razlogov. Po Vrazu pa je bila poleg tega še principialna težava radi pravopisa, ker se je Miklošič trdovratno držal bohoričice in da ga je težko pobratiti s «čehoilirčico» (gajico), ker je on «mož — tenacissimus propositi» (V r a z, *ibid.*). Iz vsega tega jasno vidimo, kako živo se je Miklošič takrat zanimal za literaturo in kako trezno in konservativno je presojal ilirsko gibanje, kateremu se je pa pozneje v svojem romantičnem navdušenju vendarle dal malo zapeljati.

(Dalje prihodnjič.)

D O M A

F R A N E L L E R

Pred cerkvijo je trg že pust in prazen,
prešle nedeljske so večernice,
samo še tri stoje tam vernice,
čebļjajo in ne morejo narazen.

Za hišo dedej s čedro v ustih sito
lenobo pase in čebelice,
na vrtu že zore marelice,
srebrno se v poljani ziblje žito.

Iz krčme fantje so na prag se vsuli
in dečle, bujne ko potonike,
vzbuči hreščeči bas harmonike,
poskočno tenki klarinet zafruli.

Še vrisk ... in v krčmo drugo se zgrnilo,
tonilo vse je in potihnilo —
od severa je hladno dihnilo,
prineslo z Jezernice rog čez Zilo.

MIKLOŠIČ FRANC

RUDOLF KOLARIČ

(Nadaljevanje.)

Miklošič je tudi pri tovariših, prijateljih in znancih splošno veljal za zelo učenega moža. Vraz ga imenuje «visoko-visoko-ručnega glasovitega... Miklošiča», samega sebe pa «preprostega Slovenca» (Děla. V, str. 167). Že v Gradcu je Miklošič hotel napisati primerjalno slovnico slovanskih jezikov, dočim naj bi Vraz sestavil slovanski primerjalni slovar.⁸

Pri vsem tem pa jasno vidimo, da si je Miklošič že v Gradcu pridobil precej obširno filološko izobrazbo in da je z velikim zanimanjem za vse, kar je bilo s slovanstvom v zvezi, prišel že na Dunaj. Ko namreč ni dobil omenjene profesure za filozofijo v Innsbrucku, je v sredini septembra 1838 odšel na Dunaj, da bi tam končal svoje juridično-politične študije in postal advokat. Od grofa Vladislava Ostrowskega si je prinesel s seboj priporočilno pismo na njegovega svaka Drja. Malfattija, zdravnika nadvojvodinje Zofije. Na ta način je prišel takoj v visoke dunajske kroge in kmalu postal celo tajnik grofa Abensperg-Trauna ter učitelj njegovih otrok. Zraven pa je pridno študiral pravo in bil 28. decembra 1840 na dunajski univerzi promoviran za doktorja prava. Nekaj časa je bil pozneje (menda l. 1843.) tudi koncipient v advokatski pisarni Dr. Fingerja in po Miklošičevem lastnem zatrdilu (Murko, Forsch. 554) tudi pri Dr. Mihaelu Bachu, očetu proslulega absolutističnega ministra Aleksandra Bacha, po katerem je njegova doba dobila tudi svoje ime in ki nam jo je Slovencem lepo opisal Janez Trdina v svojih «Bahovihi huzarjih in Ilirih». A Miklošič je bil slab jurist. Celó njegov šef, advokat Bach mu je nekoč, ko je nekemu kmetu z uspehom odsvetoval pravljanje, rekel: «Vi ne boste nikdar dober advokat!» Da ga juristarija ni posebno veselila, izpričuje tudi dejstvo, da je še po juridičnem doktoratu ostal domači učitelj pri grofu Abensperg-Traunu in grofu Pállfyju.

Poleg svojega študija za juridični doktorat in učiteljevanja pri aristokratskih družinah pa je imel še zmeraj toliko časa, da je pridno zahajal v dvorno knjižnico, kjer je študiral razna dela o slovanstvu. Za svojega rojaka Jerneja Kopitarja, ki je bil takrat kustos dvorne knjižnice, si je sicer prinesel iz Gradca priporočilno pismo od grofa Vl. Ostrowskega, a ni imelo posebno

⁸ Macun, Književna zgodovina sloven. Štajerja, str. 115.

velikega uspeha. Kopitar je bil namreč zelo samosvoj in vase zaprt človek. Na Miklošiča je postal pozoren šele tedaj, ko je ta v dvorni knjižnici pogosto zahteval slovanske knjige. To spoznanje pa se je le bolj počasi utrjevalo v tisto intimno prijateljstvo, o katerem govori leta 1842. Stanko Vraz v svojem pismu Muršču (Děla. V, str. 326), da se je namreč «s Kopitarem srepió kao Orestes i Pylades t. j. složan i jednodušan — neprijatelj ilirštine.» A l. 1839. je v Miklošiču tlelo še zmeraj toliko romantično-ilirskega ognja, da je na jesen poslal Vrazu v Zagreb, ki je tam stalno bival od konca l. 1838. (Drechsler, Stanko Vraz, 1909, str. 5) pet svojih pesmic za neki «Ilirski almanah», ki pa ni izšel (Murko, Forsch. 556). Vraz je dve pesmi natisnil v «Danici» 1840, št. 40, 42, in sicer «Ani P. iz Petrograda» in «Slavuj». Pisani sta v ilirščini, katere se je Miklošič hitro in do dobra naučil. Dolgo pa to pesnikarjenje ni trajalo. Polagoma ga je popolnoma osvojilo jezikoslovje. Kopitar mu je 14. julija 1839 posvetil en izvod svojega «Glagolita Clozianus». Na stara leta je tako dobil Kopitar zaželjenega učenca, ki je pozneje svojega učitelja daleč nadkrilil. Kopitar in Miklošič sta postala največja prijatelja. V isto gostilno sta hodila oba na hrano ter se potem skupno sprehajala in razmotrivala važna tekoča vprašanja slovanske filologije. Miklošič, ki je zasebno veliko študiral slavistiko, je dostikrat imel svoje nazore, ki jih je branil tako, da je Kopitar često vzkliknil: «Das kann nicht sein!» Miklošiča pa je to le še bolj podžgalo k temeljitemu razmišljanju in študiju, kar je za njegov znanstveni napredek rodilo izredno korist. Opustil je že znani graški načrt, da bi namreč napisal primerjalno slovansko slovnico ter je sklenil, da si pridobi najprej temeljito filološko-jezikoslovno podlago. Duhoviti in kritični Kopitar mu je v tem kazal pota. Miklošič je od njega sprejel tudi nekaj hipotez, ki se jih vse življenje ni mogel otresti, tako n. pr. tako zvano panonsko hipotezo o domovini starocerkenoslovanskega jezika in klasifikacijo južnoslovanskih narečij; a o tem več pozneje. Sam pa imenuje Kopitarja «seinen vieljährigen Freund und in gewissem Sinne Lehrer».⁹ In samo v gotovem smislu smemo tudi imenovati Kopitarja Miklošičevega učitelja, ker prvi je bil predvsem historik in filolog, ki se n. pr. ni nikdar temeljito naučil sanskrita in litavščine, kar je Miklošič kot primerjalni jezikoslovec popolnoma obvladal.

Pač pa ima Kopitar veliko zaslugo, da je Miklošiča spravil v dvorno knjižnico, kjer je našel svoji delavnosti široko polje.

⁹ Slavische Bibliothek, I. 1851, str. 317; krajšano: Slav. Bibl.

Dolgo ga je nagovarjal, naj pusti advokaturu. «Lassen Sie diese Zigeuner, kommen Sie zu uns und werden Sie mein Nachfolger.» Tako ga je po Navratilovem sporočilu (M u r k o, Forsch. 561) pripravljaj in vabil toliko časa, da je Miklošič zaprosil za službo pripravnika v dvorni biblioteki. Vendar pa je prvič propadel, deloma radi odsotnosti Kopitarja, ki je takrat (v začetku l. 1843.) bival ravno v Rimu, deloma pa radi dvoma, «dass ein — bereits in einem so seltenen und schwierigen Fache als die slavischen Sprachen — anerkannter Gelehrter sich den minderen Arbeiten der Hofbibliothek widmen und darin bei lang verzögerter Vorrückung ausharren möchte», kot se je izrazil prefekt grof Moric Dietrichstein (M u r k o, Forsch. 561 sl.). Vendar je Miklošič že takrat deloma nadomeščal Kopitarja v njegovi službi, ko se je ta od 28. okt. 1842 do 7. maja 1843 mudil v Rimu, da bi tam ustanovil stolico za cerkvenoslovanski jezik in izpopolnil slovansko tiskarno Propagande. Bil je namreč namesto njega začasni cenzor za slovanske knjige. Celo stanoval je v Kopitarjevem stanovanju za njegove odsotnosti.

Kopitar je bil 27. aprila 1844 imenovan za dvornega svetnika in prvega kustosa, t. j. ravnatelja dvorne biblioteke in se je takoj potrudil, da bi za izpraznjeno mesto tretjega pripravnika pridobil Miklošiča, ki je bil 8. maja 1844 resnično tudi imenovan. V svoji prošnji, kateri je dodal 34 prilog, navaja znanje klasičnih jezikov, sanskrita, novogrščine, italijanščine, francoščine, angleščine in temeljito znanje slovanščine v vseh njenih narečjih. Miklošič je bil torej s tem trajno pridobljen za slovansko vedo. Kmalu potem (11. avgusta 1844) pa je umrl Kopitar. Njegova smrt je Miklošiča težko udarila, a delal je v njegovem duhu neumorno dalje, tako da je postal Dunaj ugleden slavistični center, kot si je to Kopitar želel in čigar «patriotične fantazije» iz l. 1810. so se izpolnile nekaj let kasneje, ko je bil Miklošič 1849 imenovan na novo stolico za slovanske jezike in literature na univerzi na Dunaju. Po Kopitarju je podedoval tudi cenzorsko mesto za slovanske, novogrške in rumunske spise.

Miklošič je bil po zgoraj navedenem «anerkannter Gelehrter» še preden je napisal eno samo razpravo iz območja slovanske filologije ali jezikoslovja sploh. Sijajno pa je to mnenje o njem potrdil njegov prvi spis, kritična in obširna ocena Boppove «Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Zend, Griechischen, Lateinischen, Litthauischen, Gothischen und Deutschen. I—IV. Berlin 1833—1840, ki je izšla v dunajskih «Jahrbücher der Literatur». Bd. 105. 1844, str. 43—70 z naslovom: S a n s k r i t u n d S l a w i s c h.

V njej je Miklošič pokazal napake, ki jih je Bopp zagrešil od drugega dela svoje slovnice, ko je začel upoštevati tudi slovan-ske jezike in za katere je uporabljal samo Dobrovskega «Institu-tiones» (str. 45 njegove recenzije). A ves ton ocene je kljub grobim napakam, ki jih je našel v Boppovem delu, tako resen in strogo objektivnen ter izkazuje tisto znamenito Miklošičevo du-ševno mirnost in treznost presojanja, kot jo je pokazal tudi pozneje v vseh svojih delih. Recenzent uči avtorja slovanskega glasoslovja in pravičnih slovanskih oblik, pravi pa na koncu ocene, da je svoje odvojeno mišljenje podal le v korist jeziko-slovja in iz ljubezni do materinega jezika. S polnim pravom pa mu priznava njegove zasluge: «Der Hr. Verf. hat sich durch vor-liegendes Werk einen gerechten Anspruch auf die wärmste Dank-barkeit jedes seine Sprache liebenden Slawen erworben» (str. 45 recenzije). Miklošič je s to oceno dokazal, da popolnoma obvlada slovanske jezike in kako je doma tudi v primerjalnem jeziko-slovju, predvsem v sanskritu. Take ocene slavnega Boppovega dela bi takrat pač ne mogel napisati niti Miklošičev učitelj Ko-pitar, ki je ta znameniti prvenec svojega učenca še pred smrtjo učakal ter se mogel veseliti njegovega sijajnega uspeha.

Drugi Miklošičev spis *Radices linguae slovenicae ve-teris dialecti* je izšel v Leipzigu l. 1845., napisan pa je bil že l. 1844., kot to izpričuje datum na koncu knjige: «Vindobonae Cal. Decemb. 1844.» Druga stran naslovnega lista nosi značilen moto iz evangelija sv. Janeza 6. 12 v grškem in starocerkveno-slovanskem jeziku, ki se glasi v poslednjem: Szberète iz-bytъ ky ukruchъ, da ne pogybnetъ ničъ to že (= Zbe-rite ostanke drobtin, da nič ne pogine). *Radices* so prav za prav kratek etimološki slovar staroslovenskega jezika, v katerem so besede urejene po abecednem redu. Slovar vsebuje marsikatero še danes priznano etimologijo. Miklošič pridno primerja slo-vanske korene s sorodnimi besedami raznih indoevropskih jezi-kov, staroindijščine, gotščine, litavščine, grščine in latinščine. V tej knjigi Miklošič, kot sta na to opozorila že L. Miletič, l. c. str. 420, in V. Jagić, *Исторія славянскоѣ филологіи* 1910¹⁰, št. 697, še ni bil privrženec gori omenjene Kopitarjeve panonske hipoteze, marveč je podlegel Šafaříkovemu vplivu in imenoval stare spomenike cerkvenoslovanskega jezika — bolgarske — *Libri bulgarici*.

Ta dva spisa sta Miklošiču prinesla slavo najboljšega slovan-skega filologa, ki je s svojim obširnim znanjem, kritičnostjo,

¹⁰ Krajšano: Jagić, *Истор.*

pridnostjo in plodovitostjo zasenčil celo svojega učitelja Kopitarja (Pastrnek, OSN, str. 291). St. Vraz piše leta 1845. v nekem pismu Erbenu sledeče: «Dr. Miklošič čovek je vrlo učan i čini mi se, da je dostojan onog kadila, koje se pali na slavu mu u kadionicah časopisah i novinah. Odkako se nismo vidili (a tomu ima 7 god.) opet je toliko priučio novoga i divnoga, da se čovek krstiti mora od čuda, kad pomisli mladost njegovu (ima 52 god.). On je već dosad učinio za nauku crkvenoslav. jezika više nego Kopitar pod vas svoj život» (Děla St. Vraza, V, str. 373).

Leta 1845. je Miklošič izdal na Dunaju *S. Joannis Chrysostomi homilia in ramos palmarum*, staroslovensko-latinsko-grški tekst s kritičnimi opazkami in slovarjem. Dodal je dve listini, tičoči se srbske zgodovine. Starocerkvenoslovanski tekst homilije je vzel iz tako zvanega stsl. Supraselskega cirilskega rokopisa, ki so ga našli v bazilianskem samostanu v Supraslu blizu Wilne na Poljskem. En del tega rokopisa hrani tudi ljubljanska licejska knjižnica, kamor je prišel iz Kopitarjeve zapuščine.¹¹

V dunajskih «Jahrbücher der Literatur» Bd. 119. 1847, str. 1—39 je izšla z naslovom *Alt slavisch* znamenita Miklošičeva ocena Ostromirovega evangelija v izdaji A. Vostokova, kjer recenzent proti izdajatelju pravilno poudarja večjo starost in pravilnost oblik v stcksl. = starocerkvenoslovanskem spomeniku Glagolita Clozianus in od njega izdanih tekstih iz Supraselskega kodeksa proti onim oblikam v Ostromirovem evangeliju. Jezik tega staroruskega spomenika torej ne more biti podlaga starocerkvenoslovanske slovnice, katere prvotne oblike je treba črpati iz tako zvanih panonskih glagolskih in cirilskih spomenikov. Ruski in tudi drugi slovanski filologi so namreč pred Miklošičem in pa še dolgo časa po tej njegovi oceni bili mnenja, da je pravi starocerkvenoslovanski jezik najbolj ohranjen v Ostromirovem evangeliju. Nemški slavist Leskien je še leta 1871. napisal svojo staroslovensko slovnico na podlagi Ostromirovega evangelija. Zato je Miklošičeva slava tem večja, da je že leta 1847. spoznal pravo

¹¹ Odlomek iz Supraselskega rokopisa so tudi *Vitae Sanctorum*, Dunaj 1847, ki vsebujejo življenjepise svetnikov, katerih godovi so se praznovali 9. marca (homilija na praznik 40 mučencev), 11. marca (življenje Gregorja, rimskega papeža) in 19. marca (življenje sv. očeta Pavla preprostega). Tudi tej knjigi so pridejane opazke in slovar besed, ki jih ni v njegovih *Radices*, ter pet gramatičnih dodatkov. Še istega leta je izdal in spominu svojega učitelja Kopitarja posvetil knjižico *Vita s. Clementis episcopi Bulgariae*. Vindobonae 1847. Ta grški tekst je zelo važen za zgodovino sv. Cirila in Metoda ter njunih učencev, izdan pa je brez komentarja.

vrednost tega sicer zelo važnega spomenika. Slovanska filologija danes to njegovo mnenje popolnoma odobrava (Maretić, Rad 112,¹² str. 121). Vendar izreka Miklošič Vostokovu zasluženost priznanje in hvali zlasti njegovo vestnost, poznanje raznih virov in njegovo bistrournost. (Dalje prihodnjič.)

ZGODBA O MARATONSKEM TEKAČU

VLADIMIR BARTOL

Opazovanje življenja v naravi in njega primerjanje s človeškim sta me napravila popolnoma ravnodušnega za vse tiste tako imenovane «visoke» vrednote (predvsem pojave nravnosti) in pogled na vseobčo borbo organizmov in vrst za obstanek in razmah me je bil privedel do povsem drugačnega motrenja našega dejanja in nehanja, kakor sta mi ga bili vcepili šola in družba. Večkrat se me je loteval tedaj prezir do vseh, ki so verovali v nekaj nadčutnega in oznanjali, da more zavladati tudi duh nad telesom in ne samo telo nad duhom.

Nekoč pa sem doživel nekaj, kar je temeljito omajalo mojo vero v nepobitno pravilnost in vsegamogočnost naravoslovnega gledanja sveta in življenja. Bilo je začetkom jeseni, in kopalcev, ki so bili poleti trumoma oblegali potoček, kamor sem se hodil kopat, je bilo vedno manj.

Tisto popoldne sta bila poleg mene le še dva dečka, ki jima je moralo biti jedva po dvanajst let. Skakala sta v vodo ter sta se vadila v moči in raznih telesnih spretnostih. Eden njiju je bil nenavadno rejen in močan, drugi pa je bil videti suh in šibek. Potok je obkrožal prostor, kjer smo se kopali, v velikem loku. Zdel se mi je podoben kači, ki se je hotela zagristi v lastni rep, a se je bila v zadnjem trenutku premislila in zdrknila nato samo mimo njega. Okrog njega se je vila na notranji strani steza, tvoreča obroč, ki mu je bil premer dolg kakih sto korakov. Po njej sta se podila dečka ter skušala prehiteti drug drugega.

Nekoč sta bila za hip obstala pri meni in tedaj sem ju mimogrede vprašal, ali ju ne utruja, ko ves božji dan samo tekata in se lovita. Debeli mi je odvrnil:

¹² T. Maretić, Život i književni rad F. Miklošiča. Rad jugosl. akad. znan. i umjet. Knj. 112, 1892, str. 41—153.

med tem ko se nahaja prav ta hip pred vašimi vrati star avtomat, ki sploh ničesar ne razmišlja in ki zadovoljno živi?»

«Prav pravite,» mi je odgovoril, «stokrat sem si bil dejal, da bi bil srečen, če bi bil tako bedast kakor je moja sosed, a vendar ne bi hotel take sreče.»

Ta brahmanov odgovor je napravil name globlji vtis od vsega ostalega; izpraševal sem sam in spoznal sem, da v resnici tudi jaz ne bi hotel biti srečen pod pogojem, da moram biti glup.

Predložil sem zadevo filozofom in bili so mojih misli. «Ampak v takšnem načinu mišljenja je vendar prav divje nasprotstvo: zakaj končno, za kaj pa gre? Da bi bili srečni. Ali ni vseeno, če imaš kaj duhá ali če si bedak? Še več: vsi, ki zadovoljno živé, imajo gotovost, da so zadovoljni; tisti, ki razmišljajo, niso tako gotovi, da prav razmišljajo. Jasno je torej,» sem dejal, «izbrati si ne smemo obče pameti, že zato ne, ker tudi ta obča pamet v izvestni meri povzroča našo nesrečo.» Vsi so bili mojih misli, a vendar nisem našel nikogar, ki bi bil hotel pristati na tako kupčijo in hotel postati bedak zato, da bi postal zadovoljen. Iz tega sem sprevidel, da cenimo srečo sicer visoko, a pamet še više.

Toda, če vse to premislimo, se zdi, da je zelo nespametno, pamet više ceniti od sreče. Kako bi se moglo pojasniti to protislovje? Kakor vsa druga. Dvolj se dá govoriti o njem.

MIKLOŠIČ FRANC

RUDOLF KOLARIČ

(Nadaljevanje.)

Tako je torej Miklošič znanstveno deloval in napredoval do burnega leta 1848., ki je za nekaj časa tudi njega potegnilo v politični vrvež. Osnoval je okoli 20. aprila 1848. na Dunaju društvo «Slovenija» in bil njegov prvi predsednik.¹³

On je baje napisal tudi prvo proklamacijo tega društva, v kateri se je zahtevala: 1. politična združitev vseh Slovencev v eno kraljestvo z imenom «Slovenija»; 2. jezikovna ravnopravnost slovenščine v šoli in v uradu, in 3. da bodi kraljestvo «Slovenija» nerazdružljiv del avstrijskega, ne pa nemškega cesarstva. S tem poslednjim se je odklanjalo tudi zastopstvo slovenskega kraljestva v nemškem, frankfurtskem parlamentu, za katerega je prav posebno agitiral Anastazij Grün — grof Auersperg (A p i h, l. c. 90 sl., 119 sl.; M u r k o, Forsch. 551). Dunajska «Slovenija» je poslala Miklošiča z večjo deputacijo v Ljubljano, kamor je prispela 12. maja (A p i h,

¹³ J. A p i h, Slovenci in 1848. leto. Ljubljana 1888, str. 119.

l. c. 121), da bi se tu dogovoril z raznimi domoljubi o nekaterih važnih vprašanjih, predvsem o bodočih volitvah v državni zbor. V Ljubljani so ga navdušeno sprejeli in akademska legija je vršila ves čas njegovega bivanja v slovenski prestolnici pred njegovim stanovanjem v Rudeževi hiši na Starem trgu častno stražo.¹⁴ V volivnem okraju Sv. Lenart v Slovenskih goricah pa so Miklošiča izvolili njegovi rojaki v prvi avstrijski državni zbor, ki je zboroval najprej na Dunaju in pozneje v Kroměřížu in v katerem se je pridno udeleževal dela «tako dolgo, dokler nas niso vseh razgnali», kot se je sam izrazil (M u r k o, LMS¹⁵ 257).

Po tej kratki politični karijeri se je Miklošič po razpustu državnega zbora (marca 1849.), vrnil zopet v dvorno biblioteko, da nadaljuje svoje znanstveno delo. Vendar tudi med tem časom političnih homatij ni znanstveno čisto miroval.¹⁶

V državnem zboru se je Miklošič seznanil z ministrom grofom Stadionom, ki je imel takrat velik vpliv v državi. Minister je kmalu spoznal njegove odlične znanstvene sposobnosti. Sklenil je predlagati ustanovitev slavistične stolice na dunajskem vseučilišču. Ko je s tem prodril, je bil na to mesto 30. aprila 1849. s cesarskim odlokom nenadoma imenovan Miklošič kot izredni profesor. Naslednje leto pa, ko so mu ponujali izpraznjeni slavistični stolici v Vratislavi in Berlinu, je bil imenovan za rednega profesorja slovanskih jezikov in literatur na dunajski univerzi.

Ko je Miklošič nastopil svojo profesorsko karijero, mu je za uspešen pouk manjkalo tudi najelementarnejših pripomočkov. Lotil se je torej dela in je za učno uporabo pri predavanjih izdal leta 1850.: 1. oblikoslovje staroslovenskega jezika (*Formenlehre der altslovenischen Sprache*); 2. glasoslovje (*Lautlehre der altslovenischen Sprache*) in 3. slovar

¹⁴ A. Trstenjak, Letopis Matice Slovenske za l. 1882. in 1883., str. 12.

¹⁵ M. Murko, † Franc Miklošič. Letopis Matice Slovenske za l. 1891, str. 251 do 269.

¹⁶ Leta 1848. je v *Sitzungsberichte* (krajšam: *Sitzungsber.*) dunajske akademije znanosti, katera ga je takoj pri početku svojega obstoja imenovala za dopisujočega člana, priobčil razpravo *Über den reflexiven Gebrauch des Pronomens oň* (l. zv., str. 119—127). Istotam je priobčil tudi *Über die altslovenische Conjugation* (l., str. 171—175), to je kratko predhodno poročilo o razpravi *Lehre von der Conjugation im Altslovenischen*, ki je izšla l. 1850. v *Denkschriften* (krajšam: *Denkschr.*) dunajske akademije znanosti. I., 167—206. Skupno z V. St. Karadžićem je priobčil v *Sitzungsberichte* I., 164—168, poročilo o slovanskem delu Auerjeve «Sprachenhalle». Vse te publikacije torej dovolj jasno pričajo o njegovem znanstvenem zanimanju kljub intenzivnemu delu v javnosti.

(*Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti*). Poslednjo knjigo je posvetil srbskemu knezu Mihaelu M. Obrenoviću, ki je materialno pripomogel k njeni izdaji. Slovar je izšel prav za prav že pred koncem leta 1849., a nosi letnico 1850. Predgovor je datiran s 1. novembrom (cal. novembr.) 1849.¹⁷

Dunajska akademija znanosti je že 28. januarja 1848. na svoji seji razpisala nagrado 1000 goldinarjev za primerjalno glasoslovje vseh slovanskih jezikov. Za razpis te filološke nagrade se je najbolj potegoval tedanji tajnik filozofsko-historičnega razreda Wolf, ki jo je stvarno in dobro zagovarjal proti nekaterim Nemcem, ki so hoteli imeti nagrado razpisano za nemško historično slovnico. Pri končnem glasovanju je za Wolfov predlog glasovalo še 7 članov, 4 pa proti (*Sitzungsber.* I. 1848, 97). Miklošič se je takoj lotil dela in že maja 1851. predložil akademiji rokopis primerjalnega glasoslovja slovanskih jezikov pod geslom «non fumum ex fulgore». Rokopis sta dobila v oceno Šafařík in Palacký, ki sta delo toplo priporočila v nagrado. Ko so odprli ovoj, na katerem je bilo imenovano geslo, so našli v njem Miklošičevo ime. Sicer pa se je itak že prej vedelo, da pisec ne more biti nihče drug kot on, ker bi takega dela razen njega takrat pač nihče ne mogel tako napisati in ker je v rokopis privzel skoraj v celoti in dobesedno gori omenjeno glasoslovje staroslovenskega jezika (Maretić, Rad, str. 46). Tako je torej Miklošič dobil prvo filološko nagrado dunajske akademije znanosti. V tisku je izšlo delo leta 1852. z naslovom *Vergleichende Lautlehre der slavischen Sprachen*. Akademija pa je Miklošiča poleg nagrade odlikovala leta 1851. še s pravim članstvom. Po Wolfovi smrti 1866. je bil izvoljen tudi za tajnika filozofsko-historičnega razreda, a je to funkcijo odložil že leta 1869 (Pastriek, OSN, 292). V publikacijah dunajske akademije znanosti, predvsem v *Denkschriften in Sitzungsberichte* (filozofsko-historičnega razreda) je izšla večina njegovih učenih razprav, katere niso izšle kot posebne knjige; a tudi poslednjih je več tiskanih z gmotno pomočjo akademije.

Z redno univerzitetno profesuro in pravim članstvom znanstvene akademije je Miklošič dosegel za svoj učenjaški cilj vse ter ni imel več povoda, da bi Dunaj trajno zapustil. Dosegel je tukaj časti, kot pred njim še malokateri Slovan. Na univerzi so ga kolegi izvolili trikrat za dekana filozofske fakultete, in sicer leta 1851., 1856. in 1865. Leta 1854. pa je bil izvoljen celo za

¹⁷ Prim. o tem še F. Ilešič, Korespondenca dr. Jos. Muršca v Zborniku Matice Slovenske VII. 1905, str. 89, op. 1. I.

rektorja dunajske univerze. Od leta 1854. je bil predsednik izpraševalne komisije za kandidate gimnazijskega učiteljstva ter je to funkcijo vršil polnih 25 let, to je do leta 1879.

Leta 1852. se je oženil s hčerko svojega druga v dvorni biblioteki pl. Eichenfelda in ž njo živel srečno 15 let, ko mu jo je leta 1867. pobrala smrt. Iz tega zakona sta se Miklošiču narodila dva sina, Franc in Moric, katerima se je po ženini smrti popolnoma posvetil in se v drugič ni več ženil.

Učena društva in akademije v državi in izven nje so ga za njegove izredne zasluge na znanstvenem polju izbirala druga za drugim za svojega pravega ali častnega člana. Tudi sicer je bil deležen številnih domačih in tujih odlikovanj. Leta 1862. ga je cesar imenoval za dosmrtnega člana dunajske gosposke zbornice, 1864. pa mu je podelil celo dedno avstrijsko plemstvo. A ostal je kljub svoji učenosti in svojim visokim odlikovanjem vedno skromen in resen mož, ki sta mu bili znanost in resnica najvišji vrednoti. V svoji skromnosti se je tudi po zadobljenem plemstvu skoraj vedno podpisoval s preprostim podpisom «Miklosich» (po starem italijansko-madžarskem pravopisu). Nikdar se ni napihoval, a nikdar se tudi ni pred nikomer po nepotrebnem klanjal. Bil je samozavesten in ponosen sin svojega naroda, svojih Slovenskih goric.

V svojem neumornem znanstvenem delu je leta 1883. dočakal, spoštovan in slavljen od vseh strani, svojo sedemdesetletnico. Ob tej priliki so se ga spomnili učenjaki in prijatelji po vsem svetu. Njegovi rojaki so ta dogodek proslavili z velikansko narodno slavnostjo dne 2. septembra v Ljutomeru, kjer je Miklošič preživel svoja mladostna leta. Na tej slavnosti so bila zastopana razna domača in tuja kulturna in znanstvena društva (Murko, LMS, str. 260). — Posebno slovesno pa so njegovo sedemdesetletnico proslavili dne 20. novembra na Dunaju. Razne univerze in akademije so mu poslale čestitke in adrese ter ga izbrale za svojega častnega člana. Adresa nemške univerze v Bonnu, podpisana od 25 profesorjev filozofske fakultete, pravi med drugim: «posrečilo se Vam je, vzpeti se v prvo vrsto preiskovalcev na jezikoslovnem polju in dokler bosta živeli imeni ustanoviteljev germanskega in romanskega jezikoslovja, vedno se bode Vaše ime kot tretje imenovalo.»¹⁸ Deputacija dunajske akademije in univerze je izročila jubilarntu zlato medaljo z njegovo podobo in pa latinsko addresso, ki so jo podpisale najslavnejše osebnosti Evrope.

¹⁸ Po Štreklju, Ljubljanski Zvon 1883, str. 802, kjer je vse dunajsko slavlje zanimivo in obširno popisano.

Zvečer pa mu je priredila slovanska mladina na Dunaju slavnostno akademijo in mu izročila pri tej priliki srebrn lovorov venec in album, v katerem je bilo 132 fotografij raznih slavistov in mnogih Miklošičevih učencev in častilcev. — Dobil je ta dan nešteto čestitk: pisem, brzojavk, adres itd. ter raznih odlikovanj. Med drugimi mu je podelil srbski kralj Milan red sv. Save I. vrste. «Slovenska Matica» se je spomnila svojega imenitnega častnega člana za sedemdesetletnico v *Letopisu* za leto 1882. in 1883. z njegovim precej obširnim življenjepisom, ki ga je napisal A. Trstenjak. — Znani romanist Hugo Schuchardt pa mu je posvetil za ta jubilej svojo knjigo: *Slawo-deutsches und Slawo-italienisches*. Graz 1884.¹⁹

Na koncu šolskega leta 1885. je vlada Miklošiča penzionirala po zakonu, za katerega je nekoč v gosposki zbornici sam glasoval (Murko, LMS, str. 261). Pogrešal je svojo predavalnico, a delal je tudi po upokojitvi neumorno dalje. Malo nadomestilo za predavalnico je našel v gosposki zbornici, kjer se je pridno udeleževal parlamentarnega dela.

Njegovo plodonosno in do podrobnosti izpolnjeno življenje je končala smrt dne 7. marca 1891. Dosegel je visoko starost 78 let. Pokopali so ga z velikimi častmi v rodbinski grobnici na dunajskem centralnem pokopališču. Z njim je legel v grob največji jezikoslovec 19. stoletja, kot se je o njem izrazil znani dunajski romanist Mussafia. Podobno ga je imenoval nemški učenjak Müllenhof največjega gramatika stoletja.

Miklošič je bil tipičen kabinetni učenjak, kot ga imenuje *Maretić*, Rad str. 48, in zato v znanstvene svrhe ni potoval razen leta 1856. v Dalmacijo in Črno goro, ko je po arhivih in bibliotekah zbiral stare srbske listine, ki jih je izdal leta 1858. v knjigi *Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii*. Knjiga, ki vsebuje 497 listin, je zopet posvečena njegovemu mecenu, srbskemu knezu Mihaelu M. Obrenoviću. Za zabavo pa je potoval večkrat, tako leta 1831. z Antonom Murkom v Ljubljano, 1836. in 1842. v Italijo, 1852. na Francosko in Nemško. Leta 1851. je obiskal Carigrad ter to potovanje zanimivo popisal v svojem Slovenskem berilu za peti gimnazijalni razred. Na Dunaju 1853, str. 146—150.

V privatnem življenju je bil Miklošič čist in plemenit značaj, mož poštenjak. A kakor je bil sicer ljubezniv in prijazen, vendar prijatelj v ožjem smislu ni imel mnogo. Gori smo že omenili

¹⁹ Od Slovencev je Miklošiču posvetil za sedemdesetletnico Iv. Macun svojo *Književno zgodovino Slovenskega Štajerja*. 1883.

njegovo lepo prijateljsko razmerje s Stankom Vrazom, njegovo resno prijateljstvo s Kopitarjem, preko katerega se je seznanil z Vukom Stef. Karadžićem. S poslednjim ga je vezalo najiskrenejše prijateljstvo in medsebojno spoštovanje do Vukove smrti leta 1864. Za časa Vukove bolezni mu je leta 1862. vodil celo korekturo IV. knjige Srpskih narodnih pesmi, po smrti pa je bil član odbora za izdajanje Vukovih del, kjer je imel veliko posla (Maretić, Rad, str. 49 sl.). Kako je cenil Vuka, priča kratka karakterizacija «genialni Vuk Stef. Karadžić» v razpravi Über die langen Vocale in den slav. Sprachen (Denkschriften XXIX. 1879, separ. odt. str. 4). Pri Vuku se je seznanil Miklošič z Daničićem, ki ga je visoko cenil in mu ostal prijatelj do njegove smrti (1882) in kateremu je bil od začetka do konca njegovega znanstvenega delovanja prvi in glavni vzor ter skoraj edina avtoriteta, ki je imela vpliv na Daničićevo znanstveno delo, kot to lepo omenja A. Stojićević.²⁰ Iskrena prijatelja sta si bila tudi z Vatroslavom Jagićem, ki je bil nekdanj na Dunaju njegov dijak in od leta 1886. po Miklošičevi upokojitvi tudi njegov naslednik na dunajski slavistični stolici.

II.

Miklošičevo življensko dobo od njegovega vstopa v dunajsko dvorno knjižnico leta 1844. pa do njegove smrti 1891. izpolnjuje njegova neprimerna delavnost in produktivnost na znanstvenem polju, ki pa kljub obilnosti in ogromnosti ni prav nič na kvar znanstveni natančnosti in zanesljivosti njegovega dela. Njegovo književno delo obsega skoraj vse panoge slovanske filologije: gramatiko, leksikografijo, zgodovino, narodopis, izdanja tekstov itd., pa tudi neslovanske-indoevropske, da, celo neindoevropske jezike, kot bomo še videli. Po količini tvorijo vsa Miklošičeva dela, ki jih je nekaj deseterk samostojnih knjig, nekaterih v več debelih zvezkih in okoli 110 monografičnih razprav, tvorečih med njimi tudi debele knjige, sama zase že lepo knjižnico.

Jedro svojih gramatičnih raziskavanj je podal v svoji *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*, ki je izšla v štirih debelih zvezkih; I. in III. sta izšla celo v dveh, popolnoma predelanih izdajah. Delo je izhajalo polagoma, kakor je pač dozorevalo, v letih 1852—1883. Z njim si je Miklošič s popolno pravico zaslužil naslov «očeta slovanske primerjalne slovnice». V njegovem času bi pač nihče ne mogel napisati boljše in popolnejše. In ko bi Miklošič ničesar drugega ne napisal, bi si

²⁰ Leskien o Daničiću. Daničićev zbornik. 1925, str. 137.

vendar že s tem samim ogromnim delom zaslužil nesmrtno ime, kot to pravilno poudarja P a s t r n e k, OSN, str. 293.

P r v i zvezek primerjalne slovnice slovanskih jezikov je izšel, kot smo že navedli, leta 1852. z naslovom *Vergleichende Lautlehre der slavischen Sprachen* in je zanj dobil gori omenjeno nagrado dunajske akademije. Da je v *Lautlehre* privzel glasoslovje staroslovenskega jezika iz leta 1850. smo tudi že omenili, le da ga je v tej knjigi znatno razširil, tako da je staroslovenščina v knjigi najobširneje obdelana. Od 515 strani zavzema stekslovan, del sam 225 strani, to je skoraj polovico knjige. Ker je ostale slovanske jezike primerjal samo s staroslovenščino, ne pa tudi med seboj, je zato razumljivo, zakaj jo je tako obširno obdelal. V uvodu (str. VII) pravi o njej: «Diese Sprache bildet den Mittelpunkt slavischer Sprachforschung, weil sie, ohne gerade Mutter aller slavischen Sprachen zu sein, doch die älteste Form derselben und in dieser für alle Tochter- und Schwestersprachen die tiefste Regel bewahrt hat.» Rekli smo že, da Miklošič ostalih slovanskih jezikov ni primerjal med seboj, marveč le s staroslovenščino. Premalo se ozira tudi na njihov historični razvoj ter jih obravnava po večini po njihovem današnjem stanju. Historični moment stopa pri njem vedno precej v ozadje. Opravičuje ga v tem dejstvo, da takrat še ni imel skoraj nobenih pripravnih del niti izdanih starejših tekstov živih slovanskih jezikov. Ves ogromni material si je moral zbrati sam. — Za staroslovenskim glasoslovjem obravnava glasoslovje ostalih slovanskih jezikov, in sicer v sledečem redu, ki se ga je kolikor toliko držal v vseh svojih delih: novoslovensko, bolgarsko, srbsko, malorusko, velikorusko, češko, poljsko, zgornje- in dolnjelužiško-srbsko. Tukaj je prišel torej do veljave tudi najmanjši in najbolj pozabljeni slovanski jezik, lužiškosrbski.

Vergleichende Lautlehre je bilo epohalno delo. V njej je Miklošič prvič uporabil v slovanskem jezikoslovju gori navedene historično-primerjalne metode J. Grimma in Fr. Boppa. Velike važnosti v tej knjigi je njegov striktni dokaz o eksistenci nazalnih vokalov *ę ǫ* v staroslovenščini, da sta namreč imela cirilska znaka *ѧ ѧ* v starih cirilskih spomenikih nosno izgovorjavo, kakor in v francoskem *f i n i n o n* v franc. *b o n*. To svojstvo znakov *ѧ ѧ* je sicer opazil in na poljsko nosno izgovorjavo oprl A. H. Vostokov že leta 1820., vendar tega nista hotela priznati niti Dobrovský niti Kopitar. Miklošič je med drugim oprl svoje dokaze tudi na izposojene slovanske besede v novogrščini, rumunščini, madžarščini in gotščini, kjer imamo za slovanski nazalni

vokal v teh jezikih vedno odgovarjajoči vokal + nazalni konzonant (n ali m); tako se na pr. steksl. *pětkъ*, sloven. *p e t e k* glasi v madžarščini *p é n t e k* itd.

Druga izdaja *Vergleichende Lautlehre* je izšla na Dunaju leta 1879. Napram prvi je popolnoma predelana in ima z njo skupen tako rekoč le isti predmet obdelovanja. Staroslovenski del je v nji obdelan še obširneje kot v prvi izdaji in zavzema od 598 strani sam 302 strani. Pri živih slovanskih jezikih pa je nekoliko bolj kot v prvi izdaji upošteval njihov historični razvoj. Glasoslovje posameznih slovanskih jezikov je delil tudi tukaj v nauk o vokalih in o konzonantih. Pri posameznih oddelkih je navedel ogromen material ter je dostikrat izčrpal vse primere. Po veliki popolnosti in zanesljivosti gradiva se odlikujejo sploh vsa Miklošičeva dela, ki prav radi tega ne bodo nikdar izgubila svoje vrednosti. Vsakomur, ki se bavi s slovanskim jezikoslovjem, so njegova dela vedno bogat in skoraj nenadomestljiv vir.

Tako za prvo kot za drugo izdajo primerjalnega glasoslovja je napisal celo vrsto posameznih študij, ki so jo deloma pripravljale, deloma pa dopolnjevale. Na pr.: *Lautlehre der bulgarischen Sprache* (*Slavische Bibliothek* I. 1851., str. 43 sl.), ki je prav za prav prvi poskus znanstvene obdelave bolgarskega jezika. V *Radu jugoslavenske akademije znanosti in umetnosti*, knj. 9. 1869. je priobčil študijo *O slovima ѣ, с, љ* (t. j. glagol.-cir. znakov za d z), v kateri razmotriva glasovno vrednost teh znakov v steksl. spomenikih. To delce je napisano v hrvaščini, ki jo je Miklošič izmed slovanskih jezikov poleg slovenščine edino obvladal v govoru in pismu. Posebno važne so sledeče štiri razprave, ki so pripravljale predvsem drugo izdajo *Lautlehre* in h kateri tvorijo dopolnila, ker niso vanjo z vsem privzete: 1. *Über den Ursprung der Worte von der Form aslov. trət* (*Denkschr.* 27. 1877., str. 261—307); 2. *Über den Ursprung der Worte von der Form aslov. trêt und trat* (*Denkschr.* 28. 1878., str. 1—52). Ti dve študiji navajata popoln seznam vseh besed s temi glasovnimi skupinami. 3. *Über die Steigerung und Dehnung der Vocale in den slavischen Sprachen* (*Denkschr.* 28. 1878., str. 53—96). Tu podaja v glavnem Schleicherjev nauk o stopnjevanju in podaljševanju samoglasnikov, ki pa je sedaj nadomeščen s pravilnejšim Brugmannovega *Grundrissa*. V študiji 4. *Über die langen Vocale in den slavischen Sprachen* (*Denkschr.* 29. 1879., str. 75—140) razbira vokalne dol-

žine, nastale v slovanskih jezikih na različne načine in v raznih dobah.²¹

Leta 1875. je izšel na Dunaju v prvi in edini izdaji drugi del njegove primerjalne slovnice slovanskih jezikov, namreč *Vergleichende Stammbildungslehre der slavischen Sprachen*. V uvodu pravi, da je na debloslovju delal več kot dvajset let, seveda ne izključno, kot pripominja, a na koncu uvoda skromno dostavlja grški izrek: *ὅταν συντελεσθῇ ἄνθρωπος, τότε ἀρχεται*, to je: ko človek konča, tedaj šele prav začenja. V obširnem, 24 strani dolgem uvodu pa dokazuje Miklošič, da se je sanskritski sonantični *r* v *kr* t^á 'narejen' izgovarjal tako, kot slovanski zlogotvorni *r* v sloven., srbohrv. in češkem *kr* t^a 'des Maulwurfs'. Debloslovje, ki prinaša zopet ogromen material, podaja nauk o imenski in glagolski tvorbi debel ter v posameznih odstavkih obravnava gradivo po vokalnih in konzonantičnih sufiksih.

V študiji *Die nominale Zusammensetzung im Serbischen* (Denkschr. 13. 1863., str. 1—28) je podal svoj nauk o kompoziciji nominalnih debel, ki ga je prevzel tudi v debloslovje. Tu pravilno razlikuje prave sestavljenke (nemški *Zusammensetzung*), na pr. *božidar*, *samoživ*, *krvolok* itd. od nepravih sestavljenk (nem. *Zusammenrückung*), n. pr. *oče-naš*, *pedenj-človek*, *laket-brada* i. p.²²

Kot tretji del primerjalne slovnice je izšla leta 1856. na Dunaju *Vergleichende Formenlehre der slavischen Sprachen*. Za to prvo izdajo oblikoslovja je napisal že gori navedeno *Lehre von der Conjugation im Altslovenischen* (Denkschr. I. 1848), dalje 1850. knjižico *Formenlehre der altslovenischen Sprache*, ki jo je 1854. izdal v drugič in katero je skoraj dobesedno privzel v stcksl. del primerjalnega oblikoslovja. Tudi v oblikoslovju je kakor v glasoslovju najobširneje obdelan staroslovenski del. Na

²¹ Vergl. Lautlehre dopolnjuje še sledeča pravopisna razprava: *Geschichte der Lautbezeichnung im Bulgarischen* (Denkschr. 43. 1883, str. 97—142), ki v prvem delu obravnava posamezne glasove, o katerih more nastati dvom, kako jih je treba pravilno pisati; v drugem delu navaja nekaj sestavkov iz bolgarskih narečij, v tretjem pa je Miklošičev predlog za bolgarski pravopis.

²² K debloslovju so izšle sledeče pripravljavne študije: *Die Bildung der Nomina im Altslovenischen* (Denkschr. 9. 1858, str. 135—232); *Das Suffix ъ im Altslovenischen* (Kuhn-Schleichers Beiträge zur vergl. Sprachforschung. I. 1858, str. 222—233 in 273—289); *Verba intensiva im Altslovenischen* (istotam, str. 67—80) in *Suffix ѣ* (Slav. Bibl. II. 1858, str. 268—288).

staroslovenščino je zopet apliciral oblike ostalih slovanskih jezikov in jih prikazal po njihovem današnjem stanju.²³

Primerjalno oblikoslovje je obdelano na isti način in v istem redu kot v 1. izdaji. Zbirka materiala je zopet ogromna in Miklošič ga je umel z občudovanja vredno spretnostjo sestaviti v kratko in jasno celino (Maretić, Rad 112, str. 86).

Za četrto, t. j. sintaktični del slovanske primerjalne slovnice (*Vergleichende Syntax der slavischen Sprachen*, Wien 1868—1874; leta 1883. druga, neizpremenjena izdaja) je napisal zopet lepo število pripravljanih študij, ki so sprejete v sintakso samo: *Die Verba impersonalia im Slavischen* (*Denkschr.* 14. 1865, 48 strani), ki je nekoliko izpremenjena izšla v drugi izdaji leta 1883. z naslovom *Subjectlose Sätze*. Ta razprava je po mnenju mnogih eno iz najduhovitejših Miklošičevih del. Pisec dokazuje, da v primerih *grmi, dežuje, nem. es regnet, es schneit* i. p. ni subjekta ter v to svrho navaja popoln material iz vseh slovanskih jezikov. Ozira se tudi na analogne pojave v drugih jezikih. Obenem pa je podal zgodovino tega problema od najstarejših gramatikov in filozofov pa do njegove dobe (od Quinctiliana, ki je živel v sredini prvega sto-

²³ Na drugo izdajo primerjalnega oblikoslovja pa se nanašajo sledeče študije: 1.) *Über die Genitivendung -go in der pronominalen Declination der slavischen Sprachen* (*Sitzungsber.* 62. 1869, str. 48—52). Tukaj si Miklošič razlaga končnico *-go* v *togo* (sloven. tega) za sorodno z grško partikulo *γε*, sloven. žc, pozneje *re*, danes *-r*, n. pr. staroslov. težc: sloven. ter. 2.) *Über die zusammengesetzte Declination in den slavischen Sprachen* (*Sitzungsber.* 68, 1871, 26 strani). Adjektivna osnova se je po njegovem mnenju združila z odgovarjajočimi skloni zaimka *ja*. Primerja pa Miklošič oblike slovanske sestavljene deklinacije še s podobnimi litavskimi, letskimi in gotskimi, v dodatku pa razpravlja še o razliki med pronominalno in nominalno deklinacijo v slovanskih jezikih, ter o izgovoru stesl. zaimka *и* (*иже*). — 3.) *Razprava Das Imperfect in den slavischen Sprachen* (*Sitzungsber.* 77. 1874, 28 strani) govori o postanku oblik slovanskega imperfekta in zgodovini njegove razlage. 4.) *Über den Ursprung einiger Casus der pronominalen Declination* (*Sitzungsber.* 78. 1874, 10 strani). Obravnava: sing. gen. fem. *toje*, sing. dat. loc. fem. *toji, toj* in dualni gen. lok. *toju*. 5.) *Beiträge zur altslovenischen Grammatik* (*Sitzungsber.* 81. 1875, 58 strani) razpravlja Miklošič sledeče točke stesl. oblikoslovja: partic. praet. act. I. (*hvaŕь*), part. praes. act. *na-ę* namesto *na-y*, aorist (*mog ъ, pridѡ*), personalne končnice duala, imperativ, sing. loc. konzantičnih debel in pronominalno deklinacijo adjektiva *tuždь* (slov. *tu j*). 6.) *Altslovenische Formenlehre in Paradigmen* (Wien 1874) je v *Vergleichende Wortbildungslehre der slavischen Sprachen* (2. izdaja III. dela primerjalne slovnice, Wien 1876) posnel staroslovensko sklanjatev, le da jo je znatno razširil.

letja po Kristusu, dalje traja že ta spor za tako zvane brezosebne glagole). Knjižica je zbudila veliko pozornost pri jezikoslovcih in filozofih. Med drugimi ji je tudi znani nemški filozof Fr. Brentano posvetil kratko študijo *Miklosich über subjektlose Sätze*, ki je bila najprej tiskana v *Wiener Zeitung* leta 1883. in pozneje kot dodatek h knjigi *Vom Ursprung sittlicher Erkenntnis*. Leipzig 1889, str. 109—122. Brentano je nezavisno od Miklošiča prišel po čisto psihološki analizi do skoraj istega rezultata.²⁴

Primerjalna sintaksa slovanskih jezikov je delo, pri katerem človek strmi nad ogromnim trudom, ki ga je Miklošič z njim imel, ko takrat za sintakso še ni bilo nikakih podrobnih študij. Ves neštevilni material si je moral zbrati tako rekoč sam. Podal ga je pa v taki obilnosti in v tako jasni celini, da se moraš opravičeno čuditi njegovi bistroumnosti in brezprimerni pridnosti. Originalna in duhovita je tudi njegova delitev sintakse v dva dela: I. O pomenu besednih kategorij (substantiva, adjektiva itd.), II. O pomenu besednih oblik (sklonov, glagolskih oblik i. p.). Sintakso pojmuje on torej kot nauk o pomenu, ki ga imajo besedne vrste in besedne oblike. Stavka kot takega samostojno sploh ne obravnava, dasi skoraj ne more biti dvoma o tem, da je tudi stavek sam lahko predmet znanstvenega razmotrivanja. Tega Miklošičevega pojmovanja skladnje pa večina sintaksistov ne odobrava. Vendar pa je še v najnovejši dobi nemški jezikoslovec O. Behaghel uredil svojo *Deutsche Syntax*. I—II. (1923—1924) po Miklošičevih načelih.

Leksikografija, ki jo je Miklošič vedno združeval z etimologijo, je bila jezikoslovna panoga, kateri je skozi vse svoje življenje posvečal največjo pažnjo, pridnost in vztrajnost. Njegovo prvo samostojno delo *Radices linguae slavicae veteris dialecti*. Lipsiae 1845. je bilo slovarskega značaja, in sicer etimološki slovar starocerkvenosl. jezika, kot smo rekli že zgoraj. Leta 1850. je sledil nam tudi že znani *Lexicon linguae slovenicae veteris dialecti*, ki je v drugi, popolnoma predelani in mnogokrat pomnoženi izdaji izhajal pod naslovom *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum; emendatum auctum*. Vindobonae 1862—1865 (izhajal v snopičih). Prva izdaja v kvartu ima XIV + 204 strani, druga v veliki osmer-

²⁴ Naj omenim še ostale sintaktične monografije: *Der praepositionslose Local in den slavischen Sprachen* (Sitzungsber. 57. 1868, 28 str.); *Über den accusativus cum infinitivo* (Sitzungsber. 60. 1868, str. 483—506) in *Die Negation in den slavischen Sprachen* (Denkschr. 18. 1869, 33 strani).

ki pa XXII + 1171 strani. Za drugo izdajo je uporabil vse dostopne mu vire, ki jih našteva v uvodu na 17 straneh. Staroslovenske besede primerja tukaj s sorodnimi besedami ostalih slovanskih jezikov; ozira se pa zraven tudi na druge indoevropske jezike in podaja tako pri mnogih besedah etimologije. *Lexicon palaeoslovenicum* je plod intenzivnega dela vseh predidočih let njegovega znanstvenega delovanja in je mnogo bogatejši kot Slovar' cerkovno-slavjanskago jazyka A. H. Vostokova, ki je izšel leta 1858. v Petrogradu in katerega je Miklošič tudi uporabil v svojem slovarju. Kakšno vrednost ima Miklošičev staroslovenski slovar, dokazuje najbolj dejstvo, da je na knjižnem trgu že pred več desetletji docela pošel in da je bil 1922. anastatično ponatisnjen. V dobi šestdesetih let, odkar je izšel, se še nobenemu slavistu kljub nujni potrebi ni posrečilo prirediti nove izdaje čistega starocerkvenoslovanskega jezika in zdi se, da bodo jezikoslovci še dolgo let čakali nanj.

Pod Miklošičevo redakcijo in njegovim imenom je izšel *Краткій словарь шести славянскихъ языковъ* (русскаго съ церковнославянскимъ, болгарскаго, сербскаго, чешскаго и польскаго) а также французскій и нѣмецкій (С. Петербургъ и Москва — Вѣна 1885) znan predvsem pod francoskim naslovom *Dictionnaire abrégé de six langues slaves*. To delo je izšlo po naročilu in na stroške ruskega kneza Petra G. Oldenburga in navaja v stolpcih po abecednem redu besede šestih slovanskih jezikov in francoščino ter nemščino po redu, navedenem zgoraj v naslovu. Miklošič je za ta slovar napisal starocerkvenoslovanski, bolgarski, francoski in nemški oddelek. Ruščino je obdelal V. Nikol'skij, srbski jezik St. Novaković, češčino Macenauer, poljščino pa A. Brückner. *Dictionnaire abrégé* nima niti prave znanstvene niti praktične vrednosti in bi ga Miklošič sam od sebe gotovo nikdar ne izdal. Ni mu prinesel tudi posebne slave.

Neprimerno važnejši pa je njegov etimološki slovar: *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen* (Wien 1886), ki je še danes vsakemu slovanskemu filologu in jezikoslovcu neobhodno potrebna knjiga. V njem je nagromadena ogromna množina slovanskega gradiva iz vseh slovanskih jezikov. Privzel je tudi izposojenke iz tujih jezikov in celo slovanske v tuje jezike. Slovar je alfabetično razporejen v grupe po korenih ali osnovah, od katerih so besede izvedene. Korene navaja v praslovanski obliki. Etimološki slovar je zbudil veliko zanimanja in diskusij ter so o njem med drugimi napisali ocene in razne dodatke A. Brückner v XI. letniku *Archiva für sla-*

vische Philologie, R. Brandt v Russkem filologiškem věstniku leta 1887., 1889. in 1890., Fortunatov v Jagićevem Archivu für slav. Phil. XI. ter M. Murko ob priliki ocene Bernekerjevega etimološkega slovarja slovanskih jezikov v «Deutsche Literaturzeitung» 1914.

Separatne etimološko-leksikalne razprave Miklošičeve so tele: 1. Die Wurzeln des Altslovenischen (Denkschr. 8. 1857, str. 154—178), kjer deli po Boppu (Vergl. Gramm. II. Aufl.) staroslovenske korene v verbalne in pronominalne, zraven se pa ozira tudi na druge slovanske jezike. 2. Die Fremdwörter in den slavischen Sprachen (Denkschr. 15. 1867, 68 strani). Tukaj navaja po abecednem redu veliko število onih tujk, ki imajo, kakor pravi v dostavku str. 68, za jeziko- ali starinoslovca kak večji pomen. Ta Miklošičeva razprava je dala povod precej obširni knjigi Ant. Macenauerja: Cizí slova ve slovanských řečech. Brno 1870. 3. Die türkischen Elemente in den südost- und osteuropäischen Sprachen (Griechisch, Albanisch, Rumunisch, Bulgarisch, Serbisch, Kleinrussisch, Grossrussisch, Polnisch); izšlo v Denkschr.: I. del, 54. zv., 1884., 102 strani; II. del v zv. 35. 1884., 90 str.; dodatka I. del v zv. 37. 1888., 88 strani; dodatka II. del v zv. 38. 1890., 194 strani. V uvodu k temu spisu pravi, da so si Slovani izposodili od Turkov razne izraze v treh periodah, in sicer najprej v prvih stoletjih po Kr., torej še pred preseljevanjem narodov, ko so od vzhodnih Turkov sprejeli med drugimi tudi izraz klobuk iz turškega kalpak. Druga perioda, v kateri so Slovani sprejemali turško besedno blago, se začne po njem v drugi polovici sedmega stoletja, ko so si turški Bolgari podvrgli slovanska plemena ob dolnji Donavi. Tretja perioda pa pričene v sredini 14. stoletja, ko so se Turki začeli stalno naseljevati v Evropi. V tej dobi je bila izposojena tudi velika večina besed, ki jih Miklošič v tem spisu po abecednem redu obravnava. 4. V študiji Ueber Fremdwörter (Archiv f. slav. Phil. XI. 1888, str. 105—111) razpravlja o načinu razširjanja tujk, o njihovi obliki, ki se po večini izpreminja in o pomenu, ki se pri izposojanju često modificira. Dalje razločuje tukaj izposojenke (nem. Lehnwörter), ki so bile sprejete v zelo stari dobi ter so se popolnoma prilagodile slovanskim glasoslovnim zakonom, od tujk (nem. Fremdwörter), prevzetih v slovanske jezike v novejši dobi in v večjem številu, ki pa ostajajo kolikor toliko neizpremenjene ter jih narod tudi čuti kot tujke. Posebno važnost za kulturno zgodovino slovanskih narodov

imajo Miklošičeve etimološke razlage osebnih in krajevnih imen, ki jih je postavil na trdno znanstveno podlago ter napravil z njimi konec raznim domoljubnim fantazijam in praznim kombinacijam.²⁵ Napisal je o lastnih imenih sledeče razprave: 1. Die Bildung der slavischen Personennamen (Denkschr. 10. 1860, 118 str.); 2. Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im Slavischen (Denkschr. 14. 1864, 74 strani); 3. Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen (I. del: Denkschr. 21. 1872, 34 strani; II. del: Denkschr. 23. 1874, 132 strani). Vse te razprave vsebujejo veliko število materiala in že zaradi tega nikdar ne bodo izgubile svoje vrednosti. — V Vodnikovem albumu, ki ga je leta 1859. izdal Costa, je priobčil še kratko študijo: Ljubljana—Laibach (str. 182—184), kjer si razlaga ime Ljubljane iz korena ljub, ki ga imamo v krajevnih imenih Ljubek, Ljubelj, Podljuben, Ljubno itd. Semkaj spadajo še Die slavischen Monatsnamen (Denkschr. 17. 1867, 32), kjer je navedel in po takratnem stanju jezikoslovja razložil vsa slovanska imena mesecev, tudi ona stara, ki sedaj niso več v rabi. Današnja narodna imena mesecev prvotno niso značila astronomskih mesecev kot delov leta, marveč so ta pomen dobila šele tedaj, ko so se slovanski narodi po krščanstvu seznanili z rimskimi mesečnimi imeni. Prvotno je n. pr. listopad značil dobo, ko listje odpada, ne pa današnji november. (Dalje prihodnjič.)

L O V Č E N

PHILEAS LEBESGUE — MIRKO PRETNAR

Milanu Vukasoviću.

V široko iz Kotora ladje drsé
kot ptice v brezmejno nebésno jasnino.
Ves v solncu ti s strmega vrha goré,
kjer v zarji večerni snegovi žaré,
slediš jim, o Njogoš, s pogledom v daljino.
In pokoj ogrne se v sanj svilenino.
Rod zmagal je tvoj. Ni slavi mejé,
kot dan, ki zlati se čez vodno gladino,
v ponosu, o sokol, ti upi zoré.

²⁵ V najnovejši dobi je sicer začel zopet neki rodoljubni gospod uganjati etimologizatorski diletantizem ter je postavil paralele: Soča = suče (se): Retia = Rečje i. pod., vendar se taki pojavi ne smejo resno jemati. V zunanjem znanstvenem svetu nas pa žalibog vendarle osmešijo.

Kajti Bog je Vseznanje, Bog je Popolnost in Nepoželenje, Bog je Negibnost.

Mi mornarji kozmičnih pramorij pa smo Borba in Hotenje, mi smo Večno Gibanje in našim težnjam ni mejá!

Mi jadramo in našim težnjam ni mejá.

In smrti ni!

Smrt je le trenutek slovesa, ko dvigne nemirna Duša kovinasta sidra, da bi zajadrála do novih pristanov.

In neprecenjeno, kakor je število naših neraziskanih notranjosti, je število slovesov.

Nekje v nedogledni daljavi pa se razprostira dežela našega Vječnega Koprnenja, dežela večne spojitve nemirnega Duhá z našim Zadnjim Bistvom:

dežela Neumrljivega Zmisla...

Postoj, moj ljubljeni, in se zamisli:

Težka in boleštna je cesta sedanjega življenja;

težko in bolešno je spoznanje lastnih blodenj, zablod in trenutkov obupa;

težke in boleštno so ure zapuščeniosti, ure bridkosti, noči nepokojnega bedenja.

Toda sveta je ura, ko se pogovarja človek sam s seboj.

In sveta so tudi trpljenja njegova, ker so porodni krik vseh Radosti.

Postoj, postoj in se zamisli.

Solnce je zadremalo na vrhu dneva.

Svilena trava k odpočitku vabi.

In najina pot je končana.

MIKLOŠIČ FRANC

RUDOLF KOLARIČ

(Nadaljevanje.)

Leksikografskim razpravam je prišteti končno še Die christliche Terminologie der slavischen Sprachen (Denkschr. 24. 1875, 58 strani). Ta jezikovnozgodovinski spis obravnava vpliv krščanstva na slovanske jezike, ki tangira gramatiko in besedni zaklad. Na slovansko krščansko terminologijo so vplivali grški, latinski in nemški jezik. Grške elemente pripisuje predvsem Cirilu in Metodu, ki sta najbrže bila po rodu Grka, gotovo pa grški izobražena; latinsko-nemške elemente pa so vnesli njuni učenci na Moravi in

v Panoniji, kjer je bilo krščanstvo in z njim sigurno tudi latinsko-nemško krščansko izrazoslovje znano že pred prihodom svetih bratov na Moravsko. Pa tudi nekaj narodnih slovanskih cerkvenih izrazov je bilo tukaj znanih že pred Cirilovim in Metodovim prevodom raznih starocerkvenoslovanskih bogoslužnih knjig.

Zgodovinsko-filološka ali zgodovinska vprašanja razmotrivajo študije: 1. Glagolitisch (Ersch-Gruber, Allgemeine Encyclopädie der Wissenschaften und Künste 1. oddel. LXVIII. 1859, str. 403—422 s tabelo glagolskega in cirilskega alfabeta). Miklošič dokazuje tukaj, da je starocerkvenosl. pisava glagolica po postanku starejša od cirilice, vendar pa je mnenja, da je ni izumil Konstantin-Ciril, marveč so jo Slovani dobili že prej od Grkov ali preko Ilirov; sv. Ciril da jo je samo reformiral. Dobesedno pravi o tem: «Dabei ist im Allgemeinen zu bemerken, daß, wie alle menschliche Erfindungen so auch die Erfindung oder richtiger Einrichtung des glagolitischen und des cyrillischen Alphabetes nicht das Werk Eines Menschen und Einmaliger Ueberlegung, sondern das Resultat verschiedener von mehreren durch längere Zeit fortgesetzter Versuche war...» (str. 407). Ta Miklošičeva domneva pa je nepravilna, ker je danes na podlagi starih virov in internih momentov nepobitno dokazano, da je glagolico izumil sv. Ciril in da je zanjo uporabljal poleg grškega alfabeta tudi razne orientalske alfabete, kot je to v najnovejšem času jasno dokazal prof. Nahtigal v «Razpravah», ki jih izdaja Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani. I. letn. (1923), str. 135—178.

Pri tej priliki govori Miklošič na str. 407 sl. tudi o plemenih starih Slovanov ter podrobneje razpleta svojo, ozir. Kopitarjevo panonsko hipotezo, ki jo je nakratko izrekel že l. 1847. v gori omenjeni oceni Ostromirovega evangelija v izdaji Vostokova (Jahrb. der Literatur 1847, Bd. 119, str. 25 sl.), ter kratko večkrat pozneje (n. pr. Vergl. Lautlehre, 2. izdaja 1879, str. 33 sl.), podrobnejše pa v znamenitem uvodu k *Altslovenische Formenlehre in Paradigmen* (Wien 1874). Po njegovem mnenju je namreč starocerkvenoslovanski jezik potomec jezika panonskih Slovencev v sredini devetega stoletja, t. j. jezika onih Slovanov, ki so bivali v 6. stoletju na levem bregu spodnje Donave ter jih zgodovinarja Prokopius in Jordanes imenujeta *oudastynov* sлавjani in katerih en del se je pomaknil na jug čez Donavo, bil premagan od Hunom in Turkom sorodnih Bolgarov in se z njimi spojil; en del pa se je preselil bolj proti zapadu in prodrl v noriške Alpe; njihov jezik imenuje Miklošič novoslovenski ali noriško-slovenski. Tretji del teh Slovanov se je naselil v Pano-

niji ter segal po njegovem mnenju čez Donavo do vzhodja Karpatov, torej celo na velikomoravsko ozemlje. In jezik teh panonskih Slovencev imenuje on staroslovenski (Altslovenisch), ali tudi panonsko-slovenski, torej pravi starocerkvenoslovanski jezik. Starocerkvenoslovanske glagolske in cirilske spomenike pa imenuje «staroslovenske» ali «panonsko-slovenske». En oddelek teh južnih Slovencev pa je ostal v svojih bivališčih na levem bregu Donave in Miklošič imenuje njihov jezik dakijsko-slovenski. Slovenci so torej po njegovi teoriji segali od izvirov Drave na Tirolskem na zapadu, pa do Črnega morja na vzhodu nepretrgoma. To slovensko ljudsko maso pa so v 7. stol. Srbi in Hrvati, koncem 9. stol. pa še Madžari razdelili v dva dela, in sicer zapadnega, ki je mejil na Nemce ter prevzel zapadno kulturo, in vzhodnega, ki je segal do vrat carigrajskih in prišel pod vpliv grške kulture. Panonske Slovence so Madžari kmalu absorbirali. Ostali so od njih le današnji vzhodni Slovenci, t. j. Prleki in Prekmurci. Na zapadu je to panonsko-slovensko ozemlje segalo do Ptuja. Če razumemo pod izrazom «staroslovenščina» jezik panonskih Slovencev, potem je samo današnje vzhodnoštajersko in zapadnoogrsko (prekmursko) slovensko narečje direkten potomec tega jezika. Ako pa smatramo «staroslovenščino» za jezik vseh slovenskih plemen v «Noriku, Panoniji in na Balkanu», potem je po Miklošiču vsa današnja slovenščina direkten potomec tega častitljivega slovanskega jezika (Ersch-Gruber, p. 409). — Vendar se Miklošiču popoln dokaz za to trditev ni posrečil. Pozneje so njegovi nasprotniki trdno dokazali, da je prava domovina starocerkvenoslovanskega jezika v Bolgariji, oz. v Macedoniji, v okolici Soluna. Za razčiščenje tega vprašanja si je poleg V. Jagića pridobil pač največ zaslug prerano umrli slavist V. Oblak, Slovenec, ki je v to svrhu potoval po Macedoniji, zbral tam dialektološki material ter ž njim ovrigel Miklošičevo panonsko hipotezo. Da se je Miklošič te svoje hipoteze tako trdovratno držal do smrti, je pripisovati morda nekoliko pieteti do Kopitarja, ki jo je prvi izrekel, še bolj pa morda lokalno-patriotičnim razlogom. Saj je bil vendar iz nekdanjega panonsko-slovenskega ozemlja doma.

Pri vprašanju delitve Srbov in Hrvatov so poudarili že M. Murko, Miklošič in Hrvati, Ljublj. 1883, na raznih mestih, v Letopisu Matice Slovenske 1891, str. 256, op. 1., V. Jagić, Истоп., str. 703—704, T. Margetić, Rad 112, str. 150 sl. in drugi, da Miklošič pri tem gotovo ni imel slabega namena in da mu tudi ni šlo za politiko. Da ni sovražil Hrvatov in povzdigoval srbizma, kot so mu Hrvati očitali, priča tudi dejstvo, da je v publikacijah

Jugosl. akademije v Zagrebu, katere častni član je bil od njenega začetka (1867), priobčil mnogo znanstvenih prispevkov, pisanih v hrvaščini, ki jo je, kot smo omenili že zgoraj, izmed slovanskih jezikov poleg materinščine-slovenščine edino obvladal v govoru in pismu in «ki je v teh letih (okoli 1850), sam laglje pisal in — pravijo, da — rajši govoril srbohrvaško nego slovensko».²⁶ Leta 1850. je bil udeležen tudi pri srbohrvaškem književnem dogovoru na Dunaju, ki so ga podpisali: Ivan Kukuljević, Dr. Dimitrije Demeter, J. Mažuranić, Vuk Stef. Karadžić, Vinko Pacel, Franje Miklošič, Stefan Pejaković, Gj. Daničić. Pri tem so se zedinili, da se za književni jezik vzame južno (hercegovsko) narrečje, in sicer v prvi vrsti «zato, što najviše naroda tako govori».²⁷ O imenovanem problemu samem pravi Miklošič pri klasifikaciji slovanskih jezikov v uvodu k *Vergl. Lautlehre* (Wien 1852), str. VIII s. sledeče: «So ausgemacht es unter den Gelehrten ist, was man unter Serben zu verstehen habe, so wenig ist dies hinsichtlich der Chorvaten der Fall». K Hrvatom prišteva prebivalce otokov in enega dela vzhodne obale Jadranskega morja, od Slovincem in Hrvatom skupne Istre pa do Dubrovnika, kjer prebivajo že Srbi; torej v glavnem samo Čakavce. Pravi pa nadalje, da meje niso na nobeni strani natančno dognane. Hrvatje se ločijo jezikovno od obojih predvsem po vprašalnem zaimku č a, za kar imajo Slovenci k a j, Srbi pa š t o. Vendar pa radi majhnih razlik obravnava hrvaščino in srbščino skupaj. Vprašalni zaimek k a j — č a — š t o je torej Miklošiču glavni, čisto jezikovni delilni moment, na podlagi katerega je delil južnoslovanska narrečja. Drugi moment navaja istotam, str. 321, namreč hrvaški (= čakavski) akcent, ki se od srbskohrvaškega — štokavskega v resnici zelo loči. Tako ima čakavščina n. pr. naglaševanje končnega zloga, ki ga štokavščina že zdavnaj več ne pozna (n. pr. čakavsko v o d à proti štokavskemu v ò d a). Kajkavce prišteva Miklošič jezikovno k Slovincem, po čuvstvovanju in politični pripadnosti pa k Hrvatom. V drugi izdaji *Vergl. Lautlehre* 1879, str. 391 nasl. prišteva štokavce-ekavce pravilno k Srbom, ikavce pa po večini med Hrvate, samo Bunjevce k Srbom, ki so se pa šele kasneje posrbili, kot misli. Vendar za to mnenje ni imel pravega razloga. Pri tej delitvi se tudi preveč dobesedno²⁸ na-

²⁶ *Prijatelj*, časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino (krajšano: ČJKZ). V. 1926, 67.

²⁷ V. Jagić, *Književnik*, I. 1864, str. 179, in I. *Prijatelj*, ČJKZ, V. 1926, str. 38.

²⁸ R. Nahtigal, Franc Miklošič. (Slavnostni govor v Ljutomeru.) *Ljubljanski Zvon* XLVI. 1926, str. 571.

slanja na poročilo Konstantina Porfirogenita o bivališčih Hrvatov in Srbov ter istoveti Ikavce s Hrvati, Ijekavce pa s Srbi. Hrvati so mu tudi po večini katoliške vere, Srbi pa pravoslavne. Izrecno pa pripominja na koncu tega odstavka (str. 392): «Selbstverständlich darf diese Ansicht nicht als Versuch gedeutet werden beiden Völkern die Bahnen der Politik zu weisen: sie bedürfen einander.»

Historične razprave so: 1. Marija kći Angjelinina i Konstantin Arijanit (Rad jugosl. akad. znan. i umjetn. knj. 12. 1870, str. 1—9); Die serbischen Dynasten Crnojević. Ein Beitrag zur Geschichte von Montenegro (Sitzungsber. 112. 1886, 66 strani); 3. Ueber die altrussischen Kolbjäger (Archiv für slav. Philol. X. 1887, str. 1—7.

Miklošičevo prijateljstvo z Vukom Stef. Karadžićem je zbudilo v njem zanimanje za **narodno pesništvo**, predvsem srbsko-hrvatsko. Za to priča že dejstvo, da od naslednjih štirih Miklošičevih folklorističnih razprav obravnavajo kar tri srbskohrvatske narodne pesmi in sicer: 1. Die serbische Epik (Oesterreichische Revue 1863, Bd. II., str. 1—23); 2. Beiträge zur Kenntniss der slavischen Volkspoesie. I. Die Volksepik der Kroaten (Denkschr. 19. 1870., 60 str.). Tu je izdal in kratko komentiral stare hrvaške narodne pesmi, takozv. bugarštice. 3. Über Goethe's «Klaggesang von der edlen Frauen des Asan Aga». Geschichte des Originaltextes und der Übersetzungen (Sitzungsber. 103. 1883, 79 str.). 4. Die Darstellung im slavischen Volksepos (Denkschr. 38. 1890, 50 strani + 1 stran popravkov in dodatkov). To poslednje delo prišteva Maretić, Rad 112, str. 102, med najslabša Miklošičeva dela in je v njem čutiti že Miklošičevo starost.

Izdanja tekstov zavzemajo pri Miklošiču sicer važno in obširno panogo njegovega dela, vendar pa polaga večjo važnost na njihovo razlago. Pravi namreč: *minima enim est (namreč gloria) in edendis, maxima in explicandis litterarum monumentis...* (Monumenta serbica, uvod str. VI). Izdal je mnogo starih spomenikov ter historičnega in deloma tudi folklorističnega in dialektološkega gradiva. Od spomenikov smo one, ki so izšli pred letom 1848. in tudi nekatere druge omenili že zgoraj, ostale pa navedimo tukaj.

V Slavische Bibliothek I. 1851. je priobčil dva teksta: str. 259—260: *Popevko* od Svilojevića, leta 1663. napisano

pesem bugarščico, ki je tukaj tiskana v prozi; str. 261—265: *Glagolitisches Fragment*, t. j. odlomek evangelija sv. Janeza 19. 9. do 19. 28. iz tako zvanega Marijanskega kodeksa. Leta 1851. je izdal na Dunaju celotni cirilski pisani Supraselski kodeks, ki smo ga omenili že zgoraj, pod naslovom *Monumenta linguae palaeoslovenicae e codice suprasliensi*, ki je zelo važen za poznavanje starocerkvenoslovanskega jezika, posebno v leksikalnem oziru. Izdal ga je po svojih lastnih načelih in sicer tako, da je vse kratice popolnoma izpisal, da je pisal vsako besedo zase itd. O teh svojih načelih izdajanja tekstov govori v uvodu. — Dve leti kasneje je izdal starosrbski rokopis *Apostolus e codice monasterii Šišatovac palaeoslovenice*. Vindobonae 1853. Knjiga je posvečena: «*Illustrissimo principi Michaeli M. Obrenović hoc patriae linguae monumentum venerabundus offert gratus editor.*» Knez Obrenović je namreč plačal tisk tudi te knjige. Rokopis pa je hranjen v samostanu Šišatovac v Fruški gori. Na Dunaj ga je Miklošiču poslal srbski patriarh Jožef Rajačić.

Kako si je Miklošič predstavljal izdajo teksta staroruske Nestorjeve kronike, je pokazal v študiji *Über die Sprache der ältesten russischen Chronisten, vorzüglich Nestor's* (*Sitzungsber.* 14. 1854, 50 strani), kjer je na koncu za poskušnjo natisnil 11 popravljениh strani teksta iz začetka Nestorjeve kronike. Celo kroniko pa je po tukaj postavljenih načelih izdal leta 1860.: *Chronica Nestoris* (Vindobonae). Obljubljeni latinski prevod in slovar k Nestorju ni nikdar izšel.²⁹ V *Denkschr.* 7. 1856. je izdal pod naslovom *Die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen* katekizem, pisan v jeziku porumunjenih sedmograških Bolgarov. K tej razpravi je dodal v *Slav. Bibl.* II. 1858, str. 140—141 tri kratke dodatke (Zu-

²⁹ Za vaje slušateljev je izdal l. 1854. *Chrestomathia palaeoslovenica* (Vindobonae, str. 1—92). V drugi izdaji je izšla 1861.: *Chrestomathia palaeoslovenica cum speciminibus reliquarum linguarum slavicarum*. Vindobonae. Str. 1—114. Med drugim so v poslednji knjigi pridani tudi brižinski spomeniki in odlomek iz Nestorjeve kronike. *Evangelium s. Matthaei palaeoslovenice e codicibus*. Vindobonae 1856, 80 strani, je sestavljen iz različnih starocerkvenoslovanskih evangeljskih rokopisov, ki jih pa ne navaja. Tekst je izdan očitno tudi za šolsko uporabo ter nima ne predgovora, ne opazk in ne slovarja. Tudi *Lex Stephani Dušani*. Vindobonae 1856, je izdan brez komentarja. V uvodu pravi samo, da je tekst pretiskan iz P. J. Šafaříka «*monumentis servicis*», t. j. «*Památky dřevního písennictví Jihoslovanův*». 1851. (Maretič, Rad 112, str. 128.)

sätze). V II. zvezku Slav. Bibl. je priobčil še: 1. Das Recht von Pskov (str. 46—63), važen dokument za rusko pravno zgodovino iz druge polovice 15. stol.; 2. Denkmal der neuslovenischen Sprache (str. 170—172), t. j. rokopis znane očitne izpovedi — confessio generalis iz XV. stol., ki ga hrani Študijska biblioteka v Ljubljani; 3. Die altslovenischen Legenden vom heil. Wenzel (str. 270—281) in 4. Brief des heil. Brunan Kaiser Heinrich II. (str. 307—312). H Kopitarjevim 12 listom steksl. kodeksa, tako zvanega Klocovega glagoljaša je izdal iz Dipaulijeve zbirke rokopisov po njegovi smrti dva glagolska lista, ki imenovani kodeks dopolnjujeta, in sicer z naslovom: Zum Glagolita Clozianus (Denkschr. 10. 1859, str. 195—214). Skupno z E. Dümmlerjem je izdal Die Legende vom heiligen Cyrillus (Denkschr. 19. 1870, str. 203—248, ki je napisana v 9. stol., sam pa Vitam sancti Methodii russico-slovenice et latine. Vindobonae 1870, 29 strani.

V Starinah jugosl. akad. znan. i umjetn. je objavil sledeče stare spomenike: 1. Trojanska priča bugarski i latinski (knj. III. 1871, str. 147—188), kjer je tudi podrobno objasn timerografsko, gramatično in leksikalno stran te zgodbe o trojanski vojski, ki izvira nekako iz srede 14. stoletja. 2. Psaltir stumačenjem pisan 1346 za Branka Mladenovića (knj. IV. 1872, str. 29—62) ni izdan v celoti, temveč le nekoliko izvlečkov, kot sam pripominja na str. 57, pač pa je celotno obdelan s filološko-jezikoslovne plati. 3. V VIII. knjigi Starin (1876), str. 1—19 je priobčil Izvještaj od god. 1772 o manastirih na Fruškoj gori u Srijemu, podastrt kr. dalm.-hrv.-slav. namjestničkomu vieću. 4. Miklošič in Rački pa sta v XII. knj. (1880), str. 206—223 skupno izdala nekaj starih zgodovinskih dokumentov pod naslovom Novo nadjeni spomenici iz IX i XI vieka za panonsko-moravsku, bugarsku i hrvatsku poviest, ki so prav za prav izvlečki iz raznih pisem rimskih papežev.

Z J. Müllerjem sta od 1860—1890 izdala 6 zvezkov Acta et diplomata graeca medii aevi sacra et profana, ki imajo veliko važnost za zgodovino vzhodne cerkve in vzhodnih držav. S Theinerjem pa je izdal še Monumenta spectantia ad unionem ecclesiarum graecae et romanae maiorem partem e sanctioribus Vaticani tabulariis edita... Vindobonae 1872 (z enim snimkom).

(Konec prihodnjič.)

«Le kaj neki se je ugrelo našemu očetu?» sta mlada dva ugibala.
 «Glejte, nobene sile mu ni, vsega ima zadosti, pa še ti vije in
 vpije, da že res ni ničemur podobno!» so se tudi sosedje zgledovali.
 «Krivi ju kakor vrbno šibino, posebno Naceta. Zakaj —?»
 «Kesa se, da je dal iz rok in se umeknil na zapeček.»
 «Saj se ni.»
 «Pa on vendarle misli, da se je.»
 «E, vsaki hiši udari ura: očetu luč, sinu ključ.»
 Res, vest ga je mórala, da je gledal vase in se bõl z mislimi, ki
 so bolj in bolj uhajale do zavrženega sina.
 «Na dveh domačijah šarim, ko pa se bo vrnil sin, ne bo imel
 kam leči.»
 A ko se je spomnil osebnjske snahe, je stisnil pesti in dvignil oči:
 «Naj tak sin gre, kakor je svet dolg in širok, domačije in očeta
 iskat — sam si je zapravil oboje...!» (Konec prih.)

MIKLOŠIČ FRANC

RUDOLF KOLARIČ

(Konec.)

Toda ne samo s slovanskimi, temveč tudi z **neslovanskimi** — **indoevropskimi**, da, celo z **neindoevropskimi jeziki** se je Miklošič veliko bavil. Posebno sta ga zanimali rumunščina in albanščina ter je s svojimi obširnimi spisi o rumunskem in albanskem jeziku postal celo začetnik rumunske in albanske filologije.

Rumunščine se tičejo sledeče monografije: 1. Die slavischen Elemente im Rumunischen (Denkschr. 12. 1861, 70 str.). 2. Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatinischen Alpen und den Karpaten (Denkschr. 30. 1879, 66 strani). V drugi razpravi govori Miklošič najprej o Rumunih v vzhodni Istri, ob severnem in južnem pobočju Učke Gore (Monte Maggiore), v tako zvani Čičariji, in katerih je bilo pred skoraj petdesetimi leti, ko je Miklošič to študijo napisal, še nekaj nad 3000. Danes so se že po večini pohrvatili. Dalje piše o Rumunih na srbskem in hrvaškem ozemlju, o takozvanih Vla hi h ali Mo r l a k i h. Bili so zvečine pastirji ter so se s čredami selili iz kraja v kraj. Nekdaj so bivali tudi na otoku Krku, na vzhodni obali Jadranskega morja ter, kot že omenjeno, v Istri.³⁰ Na sever, v Karpatsko ozemlje pa so prišli

³⁰ Tudi na Slovenskem imamo sledove o Rumunih v Rumunji ali Rumanji vasi na Dolenjskem blizu Dolenjskih Toplic (zemljevid Mat. Slov. ima Romanja Vas). Za njihovo existenco priča že samo ime (R u m a n i a). Pa

Rumuni kot nomadi v maloruske in poljske pokrajine ter celo na Češko, oziroma na Moravsko, kjer so znani kot moravski «Valaši». V razpravi navaja Miklošič tudi obširen dialektološki material iz narečij opisanih Rumunov, ki so mu ga pa deloma poslali tudi drugi. 3. Rumunische Untersuchungen. I. Istro- und macedo-rumunische Sprachdenkmäler (I. del Denkschr. 32. 1881, 92 str.; II. del Denkschr. 32. 1882, 94 str.), podajajo samo jezikovni material, ki ga je zvečine dobil zopet od drugih. 4. V Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte, 5 zvezkov, ki so izšli v Sitzungsber. 98. 1881, 34 str.; 99. 1881, 72 str.; 100. 1882, 78 str.; 101. 1882, 94 str.; 102. 1883, 74 strani, je obdelan vokalizem, konzonantizem in glasovne skupine rumunskega jezika. — S temi obširnimi in temeljitimi razpravami o rumunskem jeziku si je Miklošič popolnoma upravičeno zaslužil rumunsko odlikovanje «komendnika reda Zvezde Rumunske» (Murko, LMS 1891, 251) in častno članstvo rumunske akademije v Bukarešti.

Nič manj znamenite in temeljite niso njegove Albanische Forschungen, izišle v treh delih, in sicer: I. Die slavischen Elemente im Albanischen (Denkschr. 19. 1870, str. 357—374). V uvodu govori na kratko o razširjenju albanskega plemena, o jezikovnih virih albanskega jezika, (navaja vso albansko literaturo od najstarejših dob pa do leta 1868), podaja pregled albanske fonetike in pravopisa ter preide nato k pravi razpravi o jeziku in sicer obravnava tukaj slovanske elemente v albanščini. V II. delu (Denkschr. 20. 1871, str. 1—88) obravnava Die romanischen Elemente im Albanischen, kjer navaja najprej 950 besed romanskega izvora, potem pa pojasnjuje glasoslovje teh romanskih elementov. III. del (v istem zvezku Denkschr. str. 315—323) pa razlaga Die Form entlehnter Verba im Albanischen und einigen anderen Sprachen (nemščini, novogrščini, srbščini, bolgarščini, rumunščini, finščini in lapščini).

V Sitzungsber. (63. 1870, 38 strani) je izšla razprava Die slavischen Elemente im Neugriechischen, kjer Miklošič dokazuje, da novogrščina nima niti v glasoslovju niti v oblikoslovju ničesar slovanskega, pač pa nekoliko v slovarju. — Študija Die slavischen Elemente im Magyarischen (Denkschr. 21. 1871, 74 str.) obravnava po abecednem redu 956

tudi ustno izročilo v kraju samem in v okolici pripoveduje, da so pradedje današnjih prebivalcev te vasi, ki so danes seveda Slovenci, prišli iz Rumunije. Kdaj in odkod natančno so prišli, ne vem.

slovanskih besed, ki so bile izposojene v madžarski jezik ter se tičejo vseh vrst javnega in zasebnega življenja. V uvodu pa priznava avtor sam, da vse besede niso popolnoma zanesljive; vendar pa teh ni ravno dosti. Drugo izdajo te Miklošičeve študije je za njegovo sedemdesetletnico priredil Wagner leta 1884.³¹

Slavne in še danes ne popolnoma ocenjene so Miklošičeve obširne in temeljite razprave o Ciganih in ciganskih narečjih, katerih je izšlo pod naslovom *Über die Mundarten und die Wanderungen der Zigeuner Europas* 12 zvezkov v *Denkschr.* zv. 21.—31. ter imajo skupaj 835 strani velikega (kvart) formata, ter štiri študije z naslovom *Beiträge zur Kenntniss der Zigeuner Mundarten* (I—II v *Sitzungsbericht* 77, 36 strani, III v *Sitzungsber.* 83, str. 535—562 in IV v *Sitzungsber.* 90, str. 245—296). Že samo po teh številkah je mogoče soditi velikost in obširnost teh študij, ki pa ni prav nič na kvar njihovi temeljitosti. In posebno v njih je pokazal Miklošič svojo vsestransko jezikoslovno in filološko-historično erudicijo ter obširno znanje, metodičnost, sistematičnost in bistroumnost razlaganja.

Najmanj se je Miklošič bavil z **recenzijami**. Recenziral je vsega skupaj, kolikor sem mogel dognati, šest del. Ocenil dveh, namreč Boppove primerjalne slovnice in Ostromirovega evangelija v izdaji Vostokova, smo omenili že zgoraj. Dalje je ocenil Fröhlichov ilirsko-nemški slovar (Wien 1853) in odklonilno, dasi strogo objektivno, recenziral Hankovo izdajo «Ostromirovega evangelija», oboje v *Zeitschr. f. d. österr. Gymn.* IV, 1853, 315—318, ozir. 388—400. Ostali dve pa prav za prav niti oceni nista, temveč le bolj prijateljski oznanili dveh Daničičevih del in sicer I. dela *Српске синтаксе*. Београд 1858 (*Српске Новине* 1858, št. 97) ter *Рјечника из књижевних старина српских* (Видовдан 1862, št. 38). Kratko oznanilo je napisal tudi o knjigi bivšega učenca Gr. Kreka, *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte*.

Mitologije se tiče edina razprava *Die Rusalien. Ein Beitrag zur slavischen Mythologie* (*Sitzungsber.* 46. 1864, 20 strani), kjer si razlaga ime teh vil iz latinske besede

³¹ Semkaj spadajo še sledeče tri razprave: 1. *Die slavischen, magyarischen und rumunischen Elemente im türkischen Sprachschätze* (*Sitzungsber.* 118. 1889, 26 strani); 2. *Мађарски ћиридским писменима* (*Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini*, III. 1889, str. 1—10) in 3. *Über die Einwirkung des Türkischen auf die Grammatik der südosteuropäischen Sprachen* (*Sitzungsber.* 120. 1889, 12 strani).

rosalia, ki pomeni «binkošti» ter je v istem pomenu bila izposojena v grščino kot *ῥοσαλία*. Beseda je prišla tudi k Slovanom: hrv. rusalje, rusalji, sloven. risale «binkošti» itd. Po vsi priliki je slovanski poganski praznik vile moral sovpadati s katoliškim binkoštnim praznovanjem ter so odtod ruske vile dobile svoje ime.

Pravnozgodovinskega značaja pa je študija *Die Blutrache bei den Slaven*. (Denkschr. 36. 1887, 86 strani), ki pojasnjuje ta pojav po njegovem pomenu, izvoru in razvoju pri slovanskih in tudi neslovanskih narodih.

Že zgodaj je Miklošič spoznal potrebo centralnega slavističnega časopisa ter je leta 1851. izdal prvi zvezek že večkrat omenjene *Slavische Bibliothek*, v kateri so članki raznih avtorjev (Karadžića, Daničića itd.), nekaj pa je tudi Miklošičevih. Tako tudi njegov znameniti odgovor na sumničenja Václava Hanke iz Prage, ki je celo v časopisu Češkega Muzeja trdil, da so nekatera Miklošičeva dela, ki so izšla pred l. 1850. prav za prav dela Kopitarja, torej plagiati. Taka nesramnost je tudi sicer mirnega Miklošiča užalila v dno duše ter mu je zato v svojem časopisu odgovoril v precej grobem tonu. Že naslov sam: *Entgegnung auf Herrn Wenzel Hanka's Albernheiten und Lügen* (str. 267—321), priča o tem, še bolj pa izrazi kot *Idiot, beispielloseste Arroganz, der grosse Interpunctionszeichenkritiker* (ker mu je kritiziral in postavljaj v naslovnih listih nekaterih knjig vejice in pike), *bodenlos unwissend* itd. itd. Na vprašanje: *Ist Herr Wenzel Hanka in Prag ein Slavist?* odgovarja Miklošič po pretresu in zavrnitvi vseh očitkov, «dass er (t. j. Hanka) daher auf den Namen eines Slavisten nicht den geringsten Anspruch hat (str. 316) ter ironično vzdihuje nad ubogo praško univerzo, da sme v njenih dvoranah «ein Charlatan wie Hanka sein Maul aufmachen». S takimi, podobnimi in še hujšimi priimki je hotel Miklošič svojega obrekovalca streti in uničiti. Vendar mu je bilo tega ostrega odgovora pozneje žal in je priznal že v uvodu k I. zv. Slav. Bibl., da take polemike ne pospešujejo znanosti ter želi, da bi se skoraj pozabile.

Drugi zvezek *Slav. Bibl.* pa je izšel šele leta 1858. in ga je izdal skupno z zgodovinarjem J. Fiedlerjem. Tudi tukaj je več Miklošičevih sestavkov, ki pa smo jih itak že navedli. Naj omenim le še njegov epilog k Valjavčevim pravljicam iz okolice Varaždina (str. 169—170), kjer je pozval Slovence, naj rajši zbirajo narodno blago ter obsodil in zavrnil tedanjo ilirsko mešanico: «Doch die Leutchen haben wichtigeres zu thun: sie grübeln über

die Urgeschichte der Slovenen³², von der wir nichts wissen können, und bedenken nicht, dass wir von jener Geschichte unseres Volkes nichts wissen, von der wir was wissen könnten; unbekannt mit den Elementen der Sprachphilosophie entwerfen sie die Grundzüge zu einer allgemeinen slavischen Literatursprache und bedenken nicht, dass wir jene Sprache, die uns Gott gegeben, nur halb kennen» (str. 170). Te Miklošičeve besede so bile za takrat končna avtoritativna obsodba ilirščine (I. Prijatelj, ČJKZ V. str. 67).

Miklošič je izdal tudi I. del Kopitarjevih spisov z naslovom: *Barth. Kopitars kleinere Schriften sprachwissenschaftlichen, geschichtlichen, ethnographischen und rechtshistorischen Inhalts*. Wien 1857. Drugega dela pa radi slabe razprodaje prvega ni mogel izdati.

*

Miklošičev vpliv na slovensko šolstvo in na razvoj slovenskega pismenega jezika se navadno podcenjuje, v resnici pa sega v najbolj zakotno vas. Leta 1849. je bil nekaj mesecev udeležen pri prevajanju državnega zakonika, ki je imel v takratni ilirski zmedi odločujoč vpliv na slovenski jezik. Prvi zvezek je celo sam poslovenil (Prijatelj, ČJKZ V, str. 17). Bil je tudi član komisije za slovensko pravno terminologijo, ki jo je 1853. izdal M. Cigalè. Miklošičeva gramatična dela so bila vedno najvišja instanca v slovniških prepirih in po njih so slovenskemu jeziku dajali pisatelji smer in obliko (Prijatelj, l. c. 66 sl.). Njegova primerjalna slovnica pa je bila za vzor slovnici skoraj vseh slovanskih jezikov, tako n. pr. Janežičeve slovenske, šumanove slovenske (ki jo je leta 1881. izdala Slov. Matica), poljske Maleckega (1863),

³² To meri na Davorina Trstenjaka (I. Prijatelj, ČJKZ, V, 67), ki je takrat s svojimi fantazijami mučil slovenske bralce. Trstenjak je to pikro opazko Miklošiču zelo zameril kot pripominja že Anton Trstenjak v svojem pismu Fr. Levcu z dne 25. aprila 1882., ki mi ga je z nekaterimi drugimi vred, ki jih navajam, dal na razpolago g. univ. prof. dr. I. Prijatelj, kateremu za to pristrčna hvala. A. Trstenjak pravi tu dobesedno: «Gosp. D. Trstenjak sovraži, ali kako bi dejal? Miklošiča, ker ga je Miklošič ne po imenu prijel v Slav. bibliothek, kakor je znano.» Dav. Trstenjak je bil takrat ravno zato tudi proti temu, da bi Slovenska Matica Miklošiču za sedemdesetletnico (1883) priobčila Miklošičev življenjepis, ki ga je napisal Ant. Trstenjak. Poslednji namreč pripoveduje v omenjenem pismu, da je Davorin Trstenjak pisal dr. Simoniču na Dunaj, «da ve o Miklošiču mnogo dobrega in slabega» in pa, da «Grosse Geister wollen nur von ebenbürtigen Geistern besprochen werden». Ant. Trstenjak omenja še dalje: «Značajno je, da sta Caf in Trstenjak (t. j. Davorin) očitala Miklošiču t i s k a r s k e n a p a k e! Navadno pod parolo: tudi Mikl. se je motil! Seveda, dejal mi je Miklošič: jaz (Mikl.) bi bil srečen, ako se ne bi nigdar motil».

Osadcove maloruske (1863, 3. izd. 1876), srbskohrvaških Daničića, Berliča, Budmanija in V. Pacela ter bolgarske bratov Cankovih (Jagić, Усрор. 715).

Njegov slovensko-nemški slovar (rokopis v štirih zvezkih, obsegajoč 287 pol) je uporabil M. Pleteršnik v svojem slovensko-nemškem slovarju (glej Slovarja I. del, str. III.).

Temeljito pa je Miklošič posegel v slovensko šolstvo in s tem ravno na razvoj slovenskega književnega jezika s svojimi čitankami ali «Slovenskimi berili», v katera je sprejel in tako sankcioniral več pravilnejših in polnejših vzhodnoštajerskih oblik. Ta berila so utrdila slovensko pisavo. Izšla pa so: Slovensko Berilo za peti gimnazijalni razred. Na Dunaju 1853, za šesti 1854, za sedmi 1858, za osmi 1863. Slovensko Berilo za osmi gimnazijski razred je v drugič nekoliko predelano izdal leta 1881. J. Navratil, ki je v glavnem obdržal razdelitev in uredbo prve izdaje ter pravopis, kot pravi v uvodu (str. VI). V berilih so priobčeni tudi Miklošičevi sestavki in sicer v onem za peti razred: Nekoliko poljskih pregovorov (str. 6—7); prevod J. Kochanowskega pesmi Lipa (str. 22); Pripovedke iz češke historije (str. 91—96: 1. Čeh in Leh. 2. Krok in njegove hčeri. 3. Ljubuša. 4. Železna miza [o Libušini možitvi]. 5. Praga.); Severin Boetij (str. 127—130) in nam že znani popis njegovega potovanja v Carigrad: Nekatere izmed naj znamenitnejših reči v Carigradu (str. 146—150). Prevod Puškinove pesmi Ribar in riba (str. 59 do 64) kaže sicer precej sledov vzhodnoštajerskega narečja, vendar pa se zdi, da dikcija in slog nista Miklošičeva ter izvirajo vzhodnoštajerske posebnosti od njega najbrž le kot urednika. V čitanki za 6. razred je njegov samo sestavek o kraljici Vzhoda Cenobiiji (str. 135 sl.), ki jo je premagal rimski cesar Avrelijan ter jo leta 274. po Kr. v triumfu privedel v Rim. V «Berilu» za 7. razred ni nobenega Miklošičevega samostojnega sestavka, vsaj podpisan ni nikjer s polnim imenom. Edino Pregovore srbskega naroda (str. 186—187) je najbrž zbral on; za to govori šifra F. M. in pa vzhodnoštajerski dialektični izraz ljudska v pomenu «tuja». Berilo za 8. razred je razdeljeno v dva dela: I. Zgodovina (t. j. primeri iz staroslovenščine, II. brižinski spomenik, confessio generalis iz XV. stol. ter odlomki iz slovenskih pisateljev od Trubarja do Ant. M. Slomška in narodna pesem Pegam pa Lambergar). II. Izgledi iz sedanje slovesnosti. V njem je Miklošičev predgovor ter precej obširne filološko-literarne opazke k primerom v prvem delu.

Miklošič torej poleg svojega obširnega znanstvenega dela in

svoje častne pozicije ni smatral za poniževalno pisati šolskih knjig. Še bolj pa izpričuje njegov zmisel za šolo in njegovo trezno presojevanje pedagoških vprašanj dejstvo, da je 1854. svetoval ministru grofu Thunu čisto slovenske ljudske šole, dočim je znani slovenski rodoljub in pedagog A. M. Slomšek predlagal dvojezične, ki so na veliko škodo slovenščine tudi obveljale. Slovenske šolske knjige je Miklošič priporočal grofu Thunu celo za ogrske Slovence in ondotne Hrvate, kar pa žal tudi ni prodrlo. Za politiko se od leta 1848./49. ni več mnogo brigal in aktivno vanjo sploh ni več posegal. Kot član gosposke zbornice je bil poročevalec za naučne zadeve, pozneje tudi za druge, n. pr. vojaške, in celo glavni referent o državnem proračunu je bil. Strankarstvo mu je bilo pri tem popolnoma tuje. V vsem je bil samo znanstvenik, ki mu gre le za resnico ter je stvarno in zato pač večkrat malo drugače presojal dejstva in dogodke, kot so to eventualno želeli od njega razni strankarji.

Bil je vedno resen in skromen. Ant. Trstenjak piše 20. 3. 1882. v nekem pismu Fr. Levcu o svojem pogovoru z Miklošičem in o prošnji, da bi mu dal nekaj življenjepisnih podatkov, takole: «Miklošič je rekel, da mi bode vse storil, kar želim. *Was kann man von einem gelehrten schreiben* — dejal je skromno in jako ljubeznivo, pa se je smejal.» V pismu Levcu z dne 15. 4. 1882. pa pravi: «Miklošič je bil tako prijazen, da mi je v torek celo uro pripovedoval o svojem življenji, po tem mi je dal absolutorij. O življenjepisi je dejal: «*Sie haben einen grossen Fehler, — weil sie mich zu viel rühmen*; zato je rekel, da za ta panegirik moram biti jaz odgovoren. Čudil sem se, da je Miklošič tako skromen.»

Vse to izpričuje torej dovolj njegovo skromnost. S svojim čistim znanstvenim delom — in samo strog znanstvenik je bil in nič drugega — je neizmerno koristil vsemu slovanstvu, posebno pa nam Slovincem. Radi njegove objektivnosti ga je ves evropski svet tako visoko cenil, da je bil vsem «*der grosse Slave*», «*der berühmte slavische Forscher*», «*lumen et ornamentum*» dunajske univerze in vse države, predvsem pa nas Slovencev (M. Murko, LMS 1891, str. 255 op. 2. in 259). Njegovo znanstveno delo na polju slavistike je že adresa bonnske univerze, kot smo omenili zgoraj, vzporedila z delom ustanoviteljev germanskega in romanskega jezikoslovja, J. Grimma in Friedr. Dieza.

Da si na kratko še enkrat predočimo Miklošičeve glavne vrline, lahko rečemo: Občudovanja vredna je njegova delavnost, ki ji ni zlepa najti primere, njegova izredna poraba časa in moči, njegovo obširno znanje ter stroga metodičnost in sistematičnost

dela. Imel je absolutno oblast nad ogromnim materialom in je puščal govoriti le dejstvom. Njegovo izraževanje je bilo naravnost lakonično, a kljub temu jasno.

S svojim delom si je pridobil Miklošič nesmrtno ime, ki bo živelo toliko časa, dokler se bo kjerkoli na svetu predavala slavistika in jezikoslovje sploh. Njegovo, z delom tako podrobno izpolnjeno življenje naj bi nam Slovencem v današnji dobi frazerstva in koristolovstva služilo za zgled, da se samo z resnim in vztrajnim delom pride do zaželenega cilja.

J A Z S E M U M R L . . .

M I R K O K U N Č I Č

Jaz sem umrl.

In so dejali svečano vsi tisti,
ki so pljuvali nekoč v mojo bedno mladost:
— Šel gledat Resnici je v sveti obraz,
poveličat svoje duše blodni izraz,
siromak . . .

Ha, ha!

Rečem vam še enkrat:

U m r l sem.

Kako bi mogel mrtvak-okostnjak,
pijan in truden življenja-iskanja,
še pod črno plastjo
ugibati, tipati, prisluškovati,
kam vrelci skrivnostni teko — — —!?

Jaz sem umrl.

Dosegel najvišji sem cilj hrepenenja:
pogreznil v brezbrežje sem se pozabljenja.

Zdaj ni zame preteklosti, ni sedanjosti, ni bodočnosti,
ni bolečine, ni sladkih opojev, ni sanj —
zdaj ni zame ničesar, ničesar več!

In rečem vam:

Smrt je lepa baš radi tega.

Zato sem umrl.

O, jaz ne bi hotel umreti,
če onstran življenja mejâ
ne vladala bi večna, brezgibna temâ,
če ne bi bilo tam konec vsega — — —